

RAPORT ANALITIC

AGENDA ECONOMICĂ A ACORDULUI DE ASOCIERE

dintre statele
Uniunii Europene
și Republica Moldova:
primele rezultate

CUPRINS

Prefață	2
1. De la parteneriat economic la integrare economică	3
1.1. Acordul de parteneriat și cooperare	4
1.2. Acordul de asociere	8
1.3. Zona de liber schimb – parte indispensabilă a Acordului de asociere	10
2. Așteptările și primele rezultate economice ale implementării Acordului de asociere dintre UE și Republica Moldova	15
2.1. Principalele așteptări	15
2.2. Exportul	16
2.3. Investițiile străine	24
2.4. Asistența financiară externă	31
3. Dezechilibrul cooperării economice cu Vestul și cu Estul și posibilități de depășire	38
Încheiere	47

PREFAȚĂ

În iunie 2014 a fost semnat și ratificat de Parlamentul Republicii Moldova Acordul de Asociere cu țările Uniunii Europene, care a substituit Acordul de parteneriat și cooperare între Comunitățile Europene și Statele lor membre, de o parte, și Republica Moldova, de altă parte, în vigoare din 1998.

Acordul de asociere cuprinde toate domeniile importante și prevede realizarea transformărilor în economie și comerț, administrație publică, respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor, combaterea corupției, etc. în vederea apropierii de standardele și normele Uniunii Europene.

Guvernul RM percepe integrarea europeană și implementarea Acordului de asociere ca pe cea mai sigură cale pentru creșterea bunăstării, securității și calității vieții cetățenilor¹. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova pe anii 2015-2018 prevede „crearea premiselor, realizarea cărora îi va asigura Republicii Moldova întrunirea condițiilor pentru obținerea statutului de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană”. De aceea, la baza activității Guvernului se află implementarea Acordului de asociere dintre Republica Moldova și statele Uniunii Europene. În acest sens, în toamna anului 2014, a fost aprobat un plan de acțiune detaliat².

O parte semnificativă a Acordului de asociere se referă la integrarea economică, dezvoltarea cooperării economice și crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, funcționarea căreia va permite Republicii Moldova să obțină beneficii comerciale, investiționale și economice.

Primele rezultate economice ale implementării Acordului de asociere și Zonei de liber schimb sunt contradictorii – în Republica Moldova crește instabilitatea financiară, economică și socială. Efectele principale care urmau să fie atinse în rezultatul implementării Acordului de asociere deocamdată nu au fost obținute. Se preconiza că semnarea Acordului de asociere și crearea Zonei de Liber Schimb va deschide piața europeană, respectiv, va spori volumul exportului de mărfuri moldovenești, va crește atractivitatea investițională a Republicii Moldova, va contribui la asistența financiară durabilă și masivă a reformelor și dezvoltarea sectoarelor prioritare.

În acest raport analitic sunt prezentate rezultatele cercetării efectelor economice ale implementării Acordului de asociere, care urmau să fie obținute în comerțul exterior, investiții și în domeniul asistenței financiare din partea partenerilor externi de dezvoltare, și problemele ce țin de participarea Republicii Moldova la două zone de liber schimb (cu țările UE și CSI), înrăutățirea condițiilor și rezultatelor comerțului cu Federația Rusă. Totodată, prezintă oportunități echilibrate de cooperare economică a Republicii Moldova cu Vestul și Estul.

Autorii raportului: Elena Gorelova, doctor în economie și Mihail Poisie, doctor în economie.

¹ Vezi: Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova pe anii 2015-2018.

² Planul Național pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pe perioada 2-14-2016/Hotărârea Guvernului RM nr. N°808 din 07.10.2014.

1. DE LA PARTENERIAT ECONOMIC LA INTEGRARE ECONOMICĂ

În dezvoltarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană se pot distinge trei etape, care diferă după termenele de valabilitate și formatul relațiilor părților (obiective, direcții, domenii, priorități, instrumentele), stabilite în acordurile bilaterale:

- Acordul de parteneriat și cooperare;
- Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova (în document sunt concretizate prevederile importante din Acordul de parteneriat și cooperare);
- Acordul de asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte (în continuare în text – Acordul de asociere).

Partea indispensabilă a acestor acorduri de bază este cooperarea economică, logica căreia se încadrează în totalitate în cadrul general de conlucrare a părților stabilit în fiecare acord. Totodată, acordurile diferă semnificativ după profunzimea cooperării economice și conținutul angajamentelor asumate de părți – Republica Moldova și statele Uniunii Europene.

1.1. ACORDUL DE PARTENERIAT ȘI COOPERARE

Acordul de parteneriat și cooperare, care a intrat în vigoare în anul 1998, constituia un acord cadru de bază. Majoritatea prevederilor acestui document nu erau concrete și aveau un caracter general. Acordul era orientat spre stabilirea unui dialog politic și dezvoltarea relațiilor dintre Moldova și UE în diverse domenii, în special în domeniul economic (comerț, investiții, servicii, concurență, cooperare ramurală, etc.). Inițial, Acordul a fost prevăzut pentru o perioadă de 10 ani, cu posibilitatea ulterioară de reînnoire anuală.

O diferență semnificativă a Acordului de parteneriat și cooperare de acordurile ulterioare constă în echilibrul dintre majoritatea angajamentelor asumate de Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Republica Moldova și UE și-au asumat, în esență, angajamente egale privind crearea unui mediu economic de cooperare favorabil, nediscriminatoriu. În domeniul comerțului bilateral aceasta înseamnă oferirea reciprocă a regimului de „națiunea cea mai favorizată”, excluderea restricțiilor cantitative în domeniul comerțului, asigurarea libertății circulației mărfurilor, etc. În domeniul investițiilor aceasta înseamnă protecția investițiilor, condiții nediscriminatorii pentru activitatea companiilor, etc.

Totodată, Acordul prevede nu doar angajamente generale și echilibrate pentru ambele părți, ci și obligațiuni specifice.

Republica Moldova s-a angajat să-și armonizeze reglementările economice naționale cu legislația UE. În acea perioadă, când s-a semnat Acordul de parteneriat și cooperare acest angajament al RM a fost în mare măsură justificat, deoarece țara trecea printr-o etapă complexă și dificilă de tranziție la un nou sistem economic – spre o economie de piață. Lipsa de experiență și practici privind tranziția la economia de piață necesita utilizarea unui model extern, fiind selectat modelul țărilor UE.

La rândul său, UE s-a angajat să ofere asistență tehnică în procesele de transformare economică a Republicii Moldova în cadrul Programului TACIS (consultări, expertiză, pregătire profesională, asistență în elaborarea noului cadru legal, etc.).

Atrage atenția una din prevederile Acordului de parteneriat și cooperare, care prevede posibilitatea aprofundării relațiilor economice dintre părți și trecerea la o etapă mai avansată de colaborare – crearea unei Zonei de comerț liber. În special, articolul 4 a Acordului prevede că RM și UE se angajează să examineze oportunitatea creării Zonei de liber schimb și disponibilitatea creării condițiilor economice respective (rezultatele reformelor în Republica Moldova) pentru inițierea negocierilor.

Acordul de parteneriat și cooperare

(a fost semnat în anul 1994, a intrat în vigoare în anul 1998, termenul inițial de acțiune 10 ani, cu prelungirea anuală ulterioară)

SCOPURILE DE BAZĂ	- Dezvoltarea relațiilor politice și a cooperării în domeniul comerțului, investițiilor, economiei, culturii, sferei sociale, finanțelor. - Suținerea eforturilor Republicii Moldova de consolidare a democrației, dezvoltării economiei și finalizarea tranziției la economia de piață.
STRUCTURA	10 compartimente: - Principii generale - Dialogul politic - Comerțul cu mărfuri - Prevederi privind activitatea de întreprinzător și investițională - Prestarea serviciilor transfrontaliere - Concurența, protecția proprietății intelectuale, cooperarea în domeniul legislației - Cooperarea economică - Cooperarea culturală - Cooperarea financiară - Dispoziții instituționale, generale și finale
COOPERAREA ECONOMICĂ	- Cooperarea cuprinde practic toate domeniile și sectoarele economiei (comerț, investiții, industrie, agricultură, energetică, transport, telecomunicații, achiziții publice, concurență, servicii financiare, politica monetară, standardizare, evaluarea conformității, activitatea vamală, protecția consumatorului, etc.). - Părțile creează condiții identice pentru dezvoltarea relațiilor economice în zonele desemnate. - Este prevăzută posibilitatea creării Zonei de liber schimb.
PRINCIPALELE ANGAJAMENTE ECONOMICE ALE PĂRȚILOR	- Republica Moldova își armonizează legislația economică cu legislația UE. - UE va acorda suport financiar sub formă de granturi pentru asistență tehnică în cadrul Programului TACIS.
INSTITUȚII COMUNE PENTRU IMPLEMENTAREA ACORDULUI	Consiliul de cooperare, Comitetul de cooperare (contribuie la activitatea Consiliului pentru cooperare), Comitetul de cooperare parlamentară.

Astfel, partea economică din Acordul de parteneriat și cooperare a fost caracterizat de următoarele caracteristici de bază:

- Stabilirea condițiilor economice favorabile, nediscriminatorii, pentru conlucrarea în toate domeniile economiei;
- Părțile își asumă angajamente economice preponderent echilibrate;
- Statele UE asigură Republicii Moldova asistență tehnică sub formă de granturi în cadrul Programului TACIS, „în schimbul” realizării transformărilor de piață;
- Posibilitatea creării Zonei de comerț liber.

Extinderea Uniunii Europene și adoptarea, în anul 2004, a Politicii europene de vecinătate s-a reflectat inclusiv asupra formatului relațiilor dintre UE și statele vecine, inclusiv Republica Moldova, cărora li s-a oferit parteneriat politic și economic. Ca urmare, Acordul cadru de parteneriat și cooperare a fost completat cu Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, adoptat în anul 2005 pentru o perioadă de trei ani.

Planul de acțiuni UE-RM reprezenta o „foaie de parcurs” a europenizării Republicii Moldova, inclusiv a economiei țării.

Conform Planului de acțiuni, Republica Moldova urma să-și ajusteze baza normativ-juridică de funcționare a economiei cu normele și standardele europene, iar în multe cazuri – pentru a realiza conformitatea integrală, precum și pentru a pune în aplicare acțiuni concrete de transformare a economiei. Această cerință se aplică la sistemul de gestionare a finanțelor publice și datoria externă, audit, achiziții publice, reglementarea tehnică, standardizare și evaluarea conformității produselor, reglementarea antimonopolistă, reglementarea activității de întreprinzător, regulile sanitare și fitosanitare, politica industrială, de transport, energetică, etc.

Spre exemplu, a fost prevăzut că Republica Moldova va revizui standardele naționale și le va armoniza cu cele europene, va implementa un amplu program de privatizare, inclusiv în sectorul energetic, va ajusta legislația în domeniul achizițiilor publice, etc.

La rândul său, UE s-a angajat să extindă asistența financiară pentru desfășurarea activităților stipulate în Planul de acțiuni și să-i ofere Republicii Moldova preferințe comerciale autonome..

Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova

(a fost semnat și a intrat în vigoare în anul 2005, pe un termen de trei ani)

SCOPURILE PRINCIPALE	● Promovarea valorilor comune și implementarea reformelor politice, economice și instituționale. ● Stabilirea unor relații mai strânse dintre RM și UE în domeniul politic, a securității, economiei, culturii, cooperării transfrontaliere, de soluționare a conflictului transnistrean. ● Integrarea economică a Republicii Moldova în structurile europene, ajustarea legislației, normelor și standardelor naționale cu cele europene.
STRUCTURA	7 compartimente: 1. Dialogul politic și reformele. 2. Cooperarea pentru soluționarea conflictului transnistrean. 3. Reforma și dezvoltarea social-economică. 4. Comerțul, piața și reforma regulatorie. 5. Cooperare în domeniul justiției și afacerilor interne. 6. Transport, energie, telecomunicații, mediu și cercetări, dezvoltare și inovații. 7. Contactele interumane.
COOPERAREA ECONOMICĂ	● Dezvoltarea cooperării este direct dependentă de implementarea de către Republica Moldova a angajamentelor de reformare a economiei. Principalele domenii de reformare: climatul de afaceri și investițional, finanțele publice, politica monetară, impozitarea, privatizarea, dezvoltarea regională și rurală, activitatea vamală, normele sanitare și fitosanitare, concurența, asistența de stat, achizițiile publice, politicile industriale și în domeniul transporturilor, piețele de energie electrică și gaze naturale, etc.
PRINCIPALELE ANGAJAMENTE ECONOMICE ALE PĂRȚILOR	● Republica Moldova implementează legislația, normele, standardele și practicile UE în sectoarele economiei naționale. ● UE îi oferă Republicii Moldova preferințe comerciale și crește susținerea financiară.
INSTITUȚII COMUNE PENTRU IMPLEMENTAREA ACORDULUI	Aceleași instituții care au fost constituite pentru implementarea Acordului de parteneriat și cooperare (Consiliul de cooperare, Comitetul de cooperare, Comitetul de cooperare parlamentară).

Per ansamblu, Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova vizează accelerarea transformărilor de piață în economia țării în conformitate cu normele și standardele europene, care implică aplicarea de către RM a acțiunilor concrete în diverse sfere ale economiei, ceea ce urma să îmbunătățească condițiile pentru stabilirea unor relații economice cu UE.

Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova se deosebește de Acordul de bază de parteneriat și cooperare printr-un conținut specific a angajamentelor Republicii Moldova privind modificarea legislației și sistemului de reglementare în diferite sectoare ale economiei în conformitate cu standardele UE.

Parteneriatul economic între Republica Moldova și Uniunea Europeană în perioada de implementare a Planului de acțiuni a fost caracterizat de următoarele caracteristici:

De facto, Planul de acțiuni era un document care urma să fie implementat de o singură parte – Republica Moldova.

Republica Moldova și-a asumat angajamente concrete privind modificarea legislației naționale și a sistemelor de reglementare a economiei.

Obligațiunile reciproce ale statelor UE prevedeau extinderea susținerii financiare și acordarea de preferințe comerciale autonome pentru Republica Moldova.

Astfel, Acordul de parteneriat și cooperare și Planul de acțiuni, care dezvoltă și concretizează prevederile acestui document, presupun „racordarea” economiei Republicii Moldova la standardele europene și internaționale. Această „racordare” poate fi percepută ca o premisă necesară pentru dezvoltarea economică durabilă dintre UE și Republica Moldova.

1.2. ACORDUL DE ASOCIERE

În anul 2014, a fost adoptat un nou acord de bază, care în mod semnificativ diferă de documentele anterioare privind formele de cooperare economică – Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova. Problemele economice constituie partea principală și cea mai importantă parte a noului Acord, care include 7 compartimente, 35 de anexe și 4 protocoale expuse pe 1081 pagini.

Spre deosebire de partea politică a Acordului, care constată că părțile își asumă angajamente echivalente privind cooperarea, partea economică a documentului conține o serie de obligațiuni concrete ale Republicii Moldova privind implementarea legislației, normelor, regulilor și standardelor UE, cu indicarea termenelor respective. Implementarea acestor angajamente urmează să apropie politicile sectoriale și principiile de funcționare a economiei Republicii Moldova de politicile și principiile de funcționare a economiilor statelor UE.

Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova

(a fost semnat în anul 2014, a fost ratificat de RM în anul 2014, de pe 01.09.2014 se aplică cu titlu provizoriu, pentru o perioadă nedeterminată)

OBIECTIVE	- Dezvoltarea dialogului politic, cooperarea în domeniul justiției, libertății și securității, consolidarea democrației și stabilității în RM. - Promovarea integrării economice, inclusiv integrarea treptată cu piața internă a UE, crearea Zonei de liber schimb aprofundat și cuprinzător.
STRUCTURA	7 compartimente: - Principii generale. - Dialog politic și reformele, cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate. - Libertate, securitate și justiție. - Cooperare economică și alte tipuri de cooperare sectorială. - Comerț și aspecte legate de comerț. - Asistență financiară și dispoziții antifraudă și de control. - Dispoziții instituționale, generale și finale. 35 de anexe. 4 protocoale.
COOPERAREA ECONOMICĂ	- Dezvoltarea cooperării în toate domeniile economice prevede: - dialog economic (consultări, schimb de opinii și informații, coordonare și acțiuni comune); - implementarea de către Republica Moldova a strategiilor și politicilor în diverse domenii economice, apropiate de strategiile și politicile UE; - ajustarea legislației Republicii Moldova în conformitate cu actele UE și documentele internaționale. - Trecerea la prima treaptă de integrare economică între Republica Moldova și UE – crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. - Posibilitatea participării Republicii Moldova la programele UE (eligibile pentru RM), cu introducerea de contribuții financiare la bugetul comun al UE.
PRINCIPALELE OBLIGAȚIUNI ECONOMICE ALE PĂRȚILOR	- Republica Moldova se obligă să-și modifice și să perfecționeze legislația în conformitate cu actele UE în fiecare sector al economiei, conform listelor anexate și termenelor de implementare. - UE oferă Republicii Moldova asistență financiară în baza programelor-cadru multianuale. Sumele anuale ale asistenței vor depinde de necesitățile Republicii Moldova, potențialul sectoarelor și progresele înregistrate în implementarea reformelor.
INSTITUȚIILE COMUNE PENTRU IMPLEMENTAREA ACORDULUI	Consiliul de asociere. Comitetul de asociere și subcomitete. Comitetul parlamentar de asociere.

Republica Moldova se obligă să implementeze sute de acte ale UE (directive, regulamente, decizii, prevederi, recomandări ale Comisiei Europene, Consiliului UE și Parlamentului European) ce vizează dezvoltarea sectoarelor cheie ale economiei, sistemelor de reglementare a activității economice și comerciale.

Acordul stipulează că „Republica Moldova urmează să-și ajusteze legislația în conformitate cu reglementările UE și documentele internaționale”, în conformitate cu lista actelor anexate ale UE și termenii indicați.

În particular, implementarea reglementărilor UE care reglementează activitatea în următoarele sectoare ale economiei prevede:

AGRICULTURĂ – 26 de regulamente și 20 de directive legate de controlul calității produselor agricole, agricultura organică, standardele de piață pentru plante, semințe de plante, produse derivate din plante, fructe și legume, animale vii și produse animaliere.

ENERGIE - 16 regulamente, 24 directive și 3 decizii referitoare la piața energiei electrice, gazelor naturale, petrolului, prospectarea și explorarea zăcămintelor de hidrocarburi, infrastructură, eficiența energetică și sursele regenerabile de energie.

TRANSPORT – 6 regulamente și 23 directive care stabilesc condițiile tehnice, cerințele de securitate, sociale, condițiile de muncă, prevederile fiscale, accesul la infrastructură și piață, cerințele de securitate, regulile transportului intermodal, etc.

Modificările cadrului normativ al Republicii Moldova trebuie să cuprindă și alte sectoare și domenii (telecomunicații, sectorul financiar, servicii poștale, etc.).

Acordul prevede și perfecționarea legislației Republicii Moldova care stabilește regulile și procedurile ce reglementează condițiile generale a activității economice. Astfel, se prevede implementarea actelor normative ale UE în domeniul impozitării, guvernării corporative, contabilității și auditului, reglementări tehnice, standardelor de evaluare a conformității și certificării, măsurilor sanitare și fitosanitare, administrării vamale, achizițiilor publice, etc.

1.3. ZONA DE LIBER SCHIMB – PARTE INDISPENSABILĂ A ACORDULUI DE ASOCIERE

Acordul de asociere prevede trecerea la o etapă calitativ nouă a relațiilor economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, care presupune crearea Zonei de comerț liber aprofundat și cuprinzător dintre statele UE și Republica Moldova. Zona de Liber Schimb reprezintă, de fapt, prima treaptă de integrare economică.

Republica Moldova și Uniunea Europeană au convenit să creeze treptat Zona de liber schimb pe parcursul perioadei de tranziție, care nu va depăși 10 ani. Acest timp este necesar

pentru adaptarea economiei Republicii Moldova și a sistemelor de reglementare la cerințele și standardele UE.

Trecerea la o nouă etapă a relațiilor economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, la integrarea economică prin crearea Zonei de Liber Schimb, de asemenea, necesită revizuirea legislației naționale ce reglementează comerțul și domeniile conexe. În Acordul de asociere prevede în mod expres: „Republica Moldova va exclude prevederile legislației interne sau va renunța la practicile interne care nu sunt în concordanță cu prevederile legislației UE în domeniile legate de comerț din Compartimentul V (Comerț și aspecte legate de comerț) al prezentului Acord” (pag. 408).

În afară de problemele de natură legislativă pe care Republica Moldova trebuie să le soluționeze pentru a beneficia de regimul de comerț liber cu UE, de mare importanță practică sunt întrebările deschiderii reciproce a piețelor interne. Acestea se referă la aplicarea taxelor vamale și cotelor în comerțul reciproc.

Acordul prevede că Republica Moldova și țările Uniunii Europene vor elimina taxele vamale în comerțul reciproc, ceea ce corespunde principiului de bază a funcționării Zonei de liber schimb.

De la punerea în aplicare a Acordului taxele de import devin nule pentru majoritatea mărfurilor, fără restricții cantitative la import. Cota mărfurilor fără aplicarea taxelor vamale în volumul total al importului din RM în UE și în volumul total al importului din UE în RM este la același nivel – circa 90%. În cazul celorlalte categorii de mărfuri, care constituie aproximativ 10% din importurile din RM în UE și din UE în RM, se aplică restricții.

Restricțiile se referă la un șir de mărfuri sensibile în privința cărora UE și RM nu vor anula taxele imediat, ci pe parcursul sau la încheierea perioadei de tranziție de 10 ani. Pentru aceste produse sunt prevăzute regimuri speciale – oferirea unor cote neimpozabile, taxe vamale reduse la import, livrare fără taxe vamale cu aplicarea mecanismului de control asupra majorării volumului importului, reducerea treptată a taxelor. Aceste regimuri se aplică pentru protecția anumitor segmente ale piețelor interne a UE și RM. De menționat că în Acord se menționează că RM și UE pot negocia accelerare examinării chestiunii privind eliminarea taxelor vamale în comerțul reciproc (pag. 147).

Pentru importul din RM în UE sunt prevăzute următoarele regimuri speciale de încasare a taxelor pentru anumite produse agricole și produse agricole procesate:

- Taxe zero la mărfurile importate în limita cotelor stabilite. În baza cotelor neimpozabile pot fi importate 6 grupuri de mărfuri agricole: tomate (2 mii tone), usturoi (0,2 mii tone), struguri de masă (10 mii tone), prune (10 mii tone), suc de struguri (0,5 mii tone), mere (40 mii tone).
- Taxe reduse – din valoarea taxei sunt excluse componentele ad-valorem stabilite în procente față de valoarea în vamă a mărfurilor. Taxe reduse sunt aplicate pentru 17 grupuri de produse agricole, inclusiv castraveți, dovlecei, pere, caise, vișine, piersici, must de struguri. Aici, de asemenea, sunt incluse citricele care nu se produc în Republica Moldova (lămâi, portocale, mandarine, etc.)

- Taxa zero în limitele cantităților maxime stabilite. Volumul importului în limitele prestabilite (atingerea limitei de 70%) trebuie să fie motivată (în caz contrar, se introduc taxe). Un astfel de mecanism se aplică pentru anumite produse agricole și produse de prelucrare a acestora. În acest grup sunt incluse: carnea de porc, carnea de pasăre, unele produse lactate, ouăle, cerealele, zahărul, alcoolul etilic, țigările, ciocolata, etc.

Aplicarea de către UE a măsurilor de protecție a pieței interne referitor la o serie de produse din sectorul agroalimentar din Moldova este excesivă, cel puțin din perspectiva următorilor trei ani.

În primul rând, unele produse moldovenesti din lista de produse la care sunt aplicate regimuri tarifare speciale (restricții) până la adoptarea Acordului nu au fost livrate în UE sau erau livrate în cantități foarte mici.

În al doilea rând, nu există nici o amenințare reală de creștere bruscă a importului din Republica Moldova în UE a mărfurilor din „listele cu restricții”, în privința cărora din anul 2005 erau aplicate preferințele comerciale autonome, deoarece cotele la preferințele comerciale niciodată nu au fost îndeplinite în volum deplin. Din aceste considerente nu trebuie de așteptat, în timpul apropiat, o majorare semnificativă a importului acestor mărfuri din Republica Moldova în UE.

Acordul prevede, de asemenea, restricții la importul unor mărfuri din UE în Republica Moldova. Aceste restricții constau în reducerea și anularea graduală a taxelor de import în termen de 3-10 ani. Vor scădea treptat, cu anularea ulterioară a taxelor, la importul din UE a unor produse lactate, fructe, legume, carne de pasăre, produse din carne, zahăr, produse de panificație, conserve din fructe și legume, vin, îmbrăcăminte, încălțăminte, covoare, ambalaj din sticlă, articole din materiale plastice și mobilier.

La prima vedere, liberalizarea comerțului reciproc dintre RM și UE este bazată pe principiul respectării parității intereselor părților. Cu toate acestea, există momente care denotă că, în unele cazuri, acest principiu are un caracter formal.

Astfel, în lista produselor pentru care vor fi anulate taxele de import se regăsesc produsele pentru care taxele vamale nici nu au fost aplicate. La această categorie se adresează materii prime, materiale, piese de schimb, care sunt importate în Republica Moldova din UE în bază contractelor de reciclare (aproximativ 20% din importurile din UE în RM) și de produsele care sunt importate în RM din UE după prelucrare (aproximativ 45% din importurile din RM în UE). În afară de aceste fluxuri de mărfuri, doar 45% din importurile de mărfuri fără taxe vamale din RM în UE și 70% din importurile de mărfuri fără taxe vamale din UE în RM vor fi scutite de taxele de import.

De menționat că peste 25% din volumul exportului moldovenesc în UE reprezintă reexportul în privința căruia sunt aplicate taxele vamale, în funcție de țara de origine a mărfii, în conformitate cu normele OMC. Fără a ține cont de reexport, doar mai puțin de 25% din importul de mărfuri fără achitarea taxelor vamale din RM în UE vor fi scutite de taxele de import.

Astfel, cotele și volumul importului fără taxe din UE în RM (70%) și din RM în UE (45%, iar fără reexport – 20%) nu sunt comparabile.

Regimurile de percepere a taxelor vamale în comerțul dintre RM și UE

APLICAREA TAXELOR VAMALE	COTA MĂRFURILOR LA IMPORTUL DIN RM ÎN UE (%)	COTA MĂRFURILOR LA IMPORTUL DIN UE ÎN RM (%)
Taxe nu se percep, restricții nu există:	90	90
- inclusiv la producția în regim de lohn și produsele din aceasta	45	20
Taxe nu se percep, restricții nu există:	45	70
- în afară de producția în regim lohn și produsele din aceasta		
Regim special de percepere a taxelor, cu restricții	10	10

UE aplică față de importul de mărfuri din Republica Moldova (și din state terțe) nu doar măsuri tarifare de protecție a pieței, dar și netarifare. Acestea includ cerințe în domeniul reglementărilor tehnice, standardelor de evaluare a conformității produselor, regulile sanitare și fitosanitare. Pentru ca Republica Moldova să corespundă acestor cerințe se impune modificarea corespunzătoare a cadrului normativ, modernizarea infrastructurii calității, implementarea unui set de norme ale UE și respectarea lor de către producători. Prin urmare, în următorii ani, barierele netarifare, vor continua să servească limitatoare de acces pentru o serie de produse moldovenești pe piața europeană. Pentru mărfurile europene nu există obstacole similare privind accesul pe piața moldovenească.

Totodată, scutirea de taxe vamale a importului unor produse agricole și industriale din UE în Republica Moldova ar putea substitui mărfurile moldovenești similare de pe piața internă din cauza competitivității scăzute, ca urmare a subvenționării insuficiente a sectorului agricol, insuficiența investițiilor pentru modernizarea procesului de producție, utilizarea insuficientă a tehnologiilor avansate, etc. În primul rând, cu problema pierderii competitivității pe piața internă se pot confrunta producătorii agricoli și producătorii produselor alimentare finite.

Astfel, Acordul de asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, care înlocuiește Acordul de parteneriat și cooperare, înseamnă trecerea la o etapă calitativ nouă a relațiilor economice – prima treaptă de integrare economică. Această tranziție este legată de crearea Zonei de liber schimb și implementarea de către Republica Moldova a legislației europene, a standardelor, normelor și regulilor UE în diferite domenii ale economiei. Totodată, pe termen scurt, economia Republicii Moldova ar putea să nu simtă efecte pozitive ale integrării economice cu UE din cauza restricțiilor comerciale prevăzute în Acord la exportul produselor agricole, pregătirea insuficientă a sistemului de asigurare a calității producției și competitivitatea relativ scăzută a producătorilor.

2. AȘTEPTĂRILE ȘI REZULTATELE ECONOMICE ALE IMPLEMENTĂRII ACORDULUI DE ASOCIERE ÎNTRE UE ȘI REPUBLICA MOLDOVA

2.1. PRINCIPALELE AȘTEPTĂRI

Realizarea componentei economice a Acordului de asociere, inclusiv crearea Zonei de liber schimb, este asociat cu efecte pozitive pentru Republica Moldova.

În special, estimările reprezentanților Comisiei Europene, statelor membre ale UE și conducerii RM privind așteptările scontate se bazează pe datele raportului consorțiului „Ecorys-CASE” – „Evaluarea impactului dezvoltării durabile a comerțului în sprijinul negocierilor ZLSAC dintre UE și, respectiv, Georgia și Republica Moldova”. Un raport realizat la comanda comisiei Europene, în anul 2012.

Se estimează că, pe termen scurt, venitul național al Republicii Moldova va crește cu 75,5 milioane de euro, PIB-ul – cu 3,2%, volumul exportului – cu 14,8%, volumul importului – cu 6,4%, salariul – cu 3,1%. Totodată, prețurile de consum ar urma să se reducă cu 1,0%. Potrivit estimărilor, pe termen lung, acești indicatori, și ca consecință, efectele economice, vor constitui: venitul național va crește cu 142,4 milioane de euro, PIB-ul – cu 5,4%, volumul exportului – cu 16,2%, volumul importului – cu 7,7%, salariul – cu 4,8%, iar prețurile de consum vor scădea cu 1,3%.

Proгноza rezultatelor macroeconomice de funcționare a Zonei de liber schimb între UE și RM

	Pe termen scurt	Pe termen lung
Venitul național, mil. euro	+75,5	+142,4
Creșterea PIB-ului, %	3,2	5,4
Creșterea exportului, %	14,8	16,2
Creșterea importului, %	6,4	7,7
Creșterea salariului, %	3,1	4,8
Indicele prețurilor de consum, %	-1,0	-1,3

Sursa: Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Georgia and the Republic of Moldova. Final report (Client: European Commission - DG Trade)/ ECORYS. - Rotterdam, 27 October 2012.

Totodată, se consideră că crearea Zonei de liber schimb va influența dezvoltarea diferitor sectoare ale economiei Republicii Moldova. Potrivit acestui raport, cele mai mari beneficii le vor avea producătorii de zahăr, cereale, textile, îmbrăcăminte precum și transportul aerian. Efecte negative vor fi înregistrate în zootehnie, fabricarea produselor din carne, băuturi, articole din tutun și alte produse industriale.

Există așteptări economice globale, de care UE și RM leagă noua etapă de cooperare bilaterală. În preambulul Acordului de asociere se menționează că Acordul:

- „va crea un nou climat pentru relațiile economice dintre Părți, în primul rând, pentru **DEZVOLTAREA COMERȚULUI ȘI INVESTIȚIILOR**”,
- UE este dispusă să „ofere **SUSTINERE** în realizarea reformelor și utilizarea instrumentelor accesibile de cooperare tehnică, financiară și economică în acest sens” (subliniat de autori).

Creșterea exporturilor și investițiilor, extinderea asistenței financiare din partea UE și altor donatori sunt efecte economice majore, care Moldova tinde să le obțină din implementarea Acordului de asociere și crearea Zonei de liber schimb.

2.2. EXPORTUL

Cele mai mari beneficii de la punerea în aplicare a Acordului de asociere, care a început să funcționeze în regim provizoriu de la 1 septembrie 2014, sunt cele de creștere a volumului exporturilor în țările UE, ca urmare a trecerii la regimul de comerț liber.

În anul 2014, exporturile de mărfuri moldovenești în UE a crescut mai puțin, comparativ cu anul 2013, adică până la implementarea Acordului și înainte de începerea funcționării Zonei de liber schimb. Astfel, în anul 2013, exporturile din Republica Moldova în statele UE au crescut cu 12,2%, iar în anul 2014 – cu 9,6%.

De menționat că, în anul 2014, ritmul de creștere a exporturilor a fost mai mic, decât ritmul mediu anual de creștere în perioada înainte de crearea Zonei de liber schimb. În anii 2008-2013, exportul în statele UE creștea în mediu cu 11% anual.

O trăsătură caracteristică a anului 2014 a fost creșterea semnificativă a reexportului în țările UE – cu 54,4% mai mult față de anul 2013. Totodată, volumul exportului mărfurilor de origine moldovenească s-a redus cu 6,6%. Cota reexportului în volumul total al exportului în statele UE a crescut semnificativ și a atins 36,7%.

Dinamica volumului exportului și reexportului în statele UE

	2012	2013	2014	2012	2013	2014
	mil. dolari			structura, %		
Exportul în UE – total	1013,4	1140,9	1246,0	100,0	100,0	100,0
Exportul (fără reexport)	741,4	844,3	788,2	73,2	74,0	63,3
Reexportul	272,0	296,6	457,8	26,8	26,0	36,7

Calculat după: United Nations Commodity Trade Statistics Database/ <http://comtrade.un.org/db/>.

Din momentul intrării în vigoare a Acordului de asociere cu UE și începutul funcționării Zonei de liber schimb dintre Republica Moldova și statele UE volumul exportului moldovenesc pe piața europeană nu a crescut.

În perioada **septembrie 2014 – iulie 2015**, exportul din Republica Moldova în UE a constituit 1157,7 milioane de dolari, ceea ce reprezintă echivalentul exporturilor în UE, în perioada septembrie 2013 – iulie 2014 (1157,0 mil. dolari).

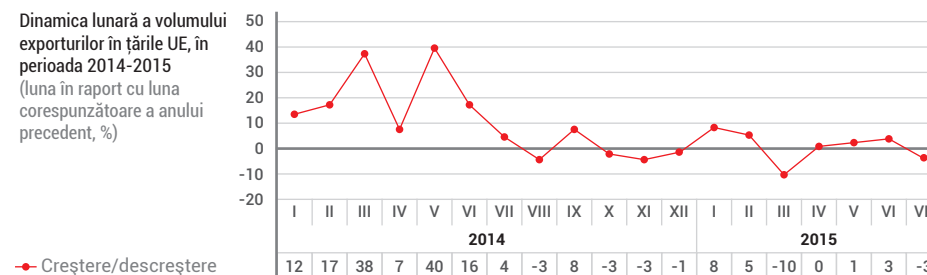
Dinamica exporturilor în statele UE, în perioada septembrie 2013 – iulie 2014 și septembrie 2014 – iulie 2015

(mil. dolari)

	septembrie 2013 – iulie 2014	septembrie 2014 – iulie 2015	septembrie 2014 – iulie 2015/ septembrie 2013 – iulie 2014, %
Exportul în UE	1157,0	1157,7	100,1

Calculat după: datele Biroului Național de Statistică al RM privind comerțul exterior

Odată cu introducerea regimului de liber schimb cu UE, volumul lunar al exportului în statele UE sau s-a redus puțin, sau a crescut nesemnificativ. Altfel spus, în perioada septembrie 2014 – iulie 2015, volumul lunar al exportului în țările UE s-a modificat nesemnificativ, comparativ cu perioada similară precedentă. Creșterea volumului exportului în unele luni era atenuată de reducerea acestuia în alte luni. Adică, volumul exportului moldovenesc în țările UE, în perioada de funcționarea Zonei de liber schimb, practic nu a crescut (+0,1%).

Principalele motive pentru care Republica Moldova nu a obținut creșterea scontată a exportului în UE, după crearea Zonei de liber schimb, constau în pregătirea insuficientă a RM de a activa eficient pe piețele statelor UE. Acestea se referă la necorespunderea cerințelor față de calitatea și inofensivitatea produselor, față de sistemul de reglementări tehnice, standardizare și certificare, dar și din cauza subvenționării insuficiente a agriculturii, care este cu mult sub nivelul țărilor din UE.

Despre pregătirea insuficientă a sistemului de calitate și lipsa de competitivitate a producătorilor moldoveni la promovarea eficientă a produselor pe piața europeană, denotă datele despre valorificarea cotelor anterior acordate de UE pentru exportul fără taxe vamale a produselor moldovenești pe piața europeană.

Uniunea Europeană a început să ofere Republicii Moldova cote pentru livrarea unor grupuri de produse agricole în anul 2005, în cadrul sistemului de preferințe comerciale autonome. Însă aceste cote în mod sistematic nu erau selectate din motivele enumerate mai sus. Acordul de asociere prevede majorarea cotelor. Însă potrivit datelor Comisiei Europene, de la 1 septembrie până la sfârșitul anului 2014, exportatorii moldoveni au livrat 42,1% din cota strugurilor de masă și doar 7,0% și, respectiv, 2,6%, din cotele pentru prune și mere. Serviciul Vamal al Republicii Moldova, care este responsabil pentru administrarea și evidența cotelor, a prezentat date mai optimiste, însă nici în acest caz cotele respective nu au fost valorificate integral. Astfel, cota la exportul de struguri de masă în UE a fost valorificată în proporție de 77,2%, la prune – 39,5%, la mere – 4%.

Volumul exportului în statele UE nu a înregistrat creștere după crearea Zonei de liber schimb și din cauza situației create pe piața europeană ca urmare a introducerii de către Federația Rusă, în august 2014, a interdicției temporare (pe un an) la importul din UE a anumitor tipuri de produse agricole, materie primă și produse alimentare. În consecință, piața internă a UE a fost suprasaturată cu producție agricolă și produse alimentare finite, care tradițional reprezintă principalele categorii ale exportului moldovenesc. În aceste condiții, creșterea exportului de produse moldovenești în UE a devenit problematică.

Crearea Zonei de Liber Schimb cu UE nu doar că nu a îndreptățit așteptările privind creșterea exporturilor pe piața europeană, dar s-a soldat pentru Republica Moldova cu pierderi majore din comerțul extern. Aceste pierderi sunt cauzate de restricțiile impuse de Federația Rusă la importul unor mărfuri moldovenești, respectiv, reducerea volumului exportului moldovenesc pe piața rusă, care era cel mai mare importator de produse moldovenești.

Intenția Republicii Moldova de a crea, în anul 2014, o Zonă de liber schimb cu statele UE a provocat preocupări întemeiate din partea Federației Ruse, deoarece în condițiile interdicției impuse de Rusia la importul din UE a produselor agricole, produselor alimentare și alte produse a apărut riscul livrării mărfurilor interzise prin teritoriul țărilor terțe. Riscuri în acest sens ar putea apărea la importul în Rusia a mărfurilor din țările CSI care au regim de comerț liber cu Rusia în cadrul Tratatului cu privire la zona de liber schimb a țărilor CSI.

Din punct de vedere al intereselor Federației Ruse privind protecția pieței sale de importul din UE a mărfurilor interzise, Republica Moldova s-a pomenit într-o situație vulnerabilă, având zone de liber schimb atât cu statele UE, cât și cu Federația Rusă. În primul rând, din cauza riscului că Republica Moldova ar putea fi un punct de transbordare pentru pătrunderea pe piața rusă a mărfurilor europene prezentate ca moldovenești, respectiv, încălcarea

regulilor de determinare a țării de origine. În al doilea rând, din cauza riscului că exportatorii moldoveni ar putea prin intermediul unor scheme dubioase să reexporteze în Rusia mărfuri europene (în calitate de reexport din alte țări), și respectiv, ar fi încălcate regulile de reexport. De menționat că, în ultimii ani, volumul reexportului din RM în Federația Rusă a constituit circa 60% din volumul total al exportului pe piața rusă.

Chiar dacă Federația Rusă nu a introdus interdicții la importul de mărfuri din țările UE, pentru partea rusă importul de mărfuri din Republica Moldova oricum ar fi asociat cu risc de încălcare a regulilor de origine a mărfurilor și regimului de reexport, crescute ca urmare a creării Zonei de liber schimb dintre Republica Moldova și UE.

În cazul în care problemele legate de aceste riscuri ar putea fi soluționate la nivel bilateral, înainte de trecerea RM la regimul de comerț liber cu UE, și dacă ar fi fost elaborate și implementate mecanismele adecvate de control al exportului și reexportului moldovenesc, Federația Rusă nu ar fi introdus măsuri dure, care limitează livrările de mărfuri din Republica Moldova. Cu toate acestea, negocierile bilaterale cu privire la aceste aspecte nu au fost efectuate din cauza refuzului RM și problemele legate de riscurile pentru partea rusă au rămas nesoluționate. În consecință, Rusia a adoptat o serie de măsuri pentru limitarea importului produselor moldovenești și protecția tarifară a pieței ruse.

În primul rând, a fost intensificat controlul calității și certificării producției agricole și produselor alimentare importate în Federația Rusă din Republica Moldova. În urma verificării loturilor de mărfuri importate și depistării neconformității cerințelor în vigoare, au fost limitate livrările de carne și sistat importul de fructe și conserve din fructe și legume.

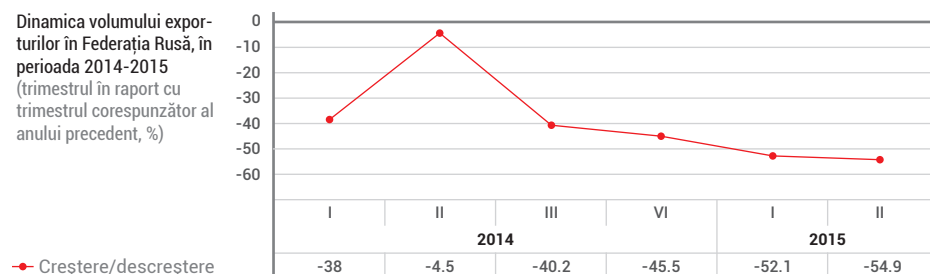
În particular, din cauza încălcării cerințelor sanitar-veterinare și cerințelor față de certificarea producției, de la 5 iulie 2014, „Rosselkhoznadzor” a impus restricții la importul de carne din Republica Moldova în Federația Rusă (a fost permis doar importul carcaselor, semicarcaselor și sfturilor de carcasă în calitate de oase). Din cauza încălcării cerințelor fitosanitare, de pe 21 iulie 2014, „Rosselkhoznadzor” a introdus restricții temporare la importul de fructe din RM (mere, pere, gutui, prune, vișine, cireșe, piersici, caise, nectarine, porumbe).

Totodată, în urma necoresponderii cerințelor de etichetare și identificare a produselor, dar și din cauza că masa netă de pe etichetă nu coincidea cu masa reală, de pe 18 august 2014, „Rospotrebnadzor” a sistat importul de conserve moldovenești din fructe și legume.

Deoarece de la 1 septembrie 2014 a intrat în vigoare acordul de asociere și a început să funcționeze Zona de liber schimb dintre Republica Moldova și statele UE, Guvernul Federației Ruse a introdus în aceeași zi taxe vamale pentru o serie de mărfuri importate din Republica Moldova³. În această listă au fost incluse carnea, legumele proaspete și conservate, fructele, cerealele, făina, semințele de floarea soarelui, zahărul, berea, vinurile din struguri, alcoolul etilic și mobila.

În consecință, în anii 2014 și 2015 exportul moldovenesc în Federația Rusă s-a redus vertiginos. Volumul exportului, în trimestrul I al anului 2014, s-a redus cu 38,0% comparativ cu perioada similară a anului 2013, în trimestrul II – cu 4,5%, în trimestrul III – cu 40,2%, în trimestrul IV – cu 45,5%. În general, pentru anul 2014, exporturile în Rusia s-au redus la 1/3. Această tendință negativă a continuat și în anul 2015, în ianuarie-iulie, exporturile în Rusia au scăzut cu mai mult de 2 ori – cu 53,4%.

Pierderile suportate de Republica Moldova, ca urmare a reducerii exporturilor în Federația Rusă, nu au fost compensate din contul reorientării exportului în statele Uniunii Europene:

- în septembrie- decembrie 2014, volumul exportului în Rusia s-a redus cu 93,7 mil. dolari, iar volumul exportului în UE s-a diminuat cu 1,6 mil. dolari,
- în ianuarie-iulie 2015, volumul exportului în Rusia s-a redus cu 156,6 mil. dolari, în timp ce exporturile în țările UE au crescut nesemnificativ – cu 2,3 mil. dolari.

Per ansamblu, în perioada funcționării Zonei de liber schimb cu statele UE (septembrie 2014 – iulie 2015) exportul în Federația Rusă s-a redus cu 250,3 mil. dolari, iar volumul exportului în statele UE a crescut cu doar 0,7 mil. dolari.

Astfel, pierderile cauzate de reducerea volumului exportului pe piața rusă s-au dovedit a fi de aproape 360 de ori (!) mai mari, decât beneficiile de pe urma creșterii volumului exportului pe piața europeană.

Pierderile comerciale în Est s-au dovedit a fi mult mai mari, decât beneficiile obținute în Vest.

³ Vezi: Hotărârea Guvernului FR nr. 736 din 31.07.2014 N^o736 cu privire la „Introducerea taxelor vamale la importul mărfurilor cu țara de origine Republica Moldova”.

Modificarea volumului exporturilor spre țările UE și Federația Rusă, în septembrie, 2014 – iulie, 2015, comparativ cu perioada sep., 2013 – iulie, 2014

(creștere/micșorare, mln.dolari SUA)

	Exporturile spre țările UE	Exporturile spre FR	Balanță: modificarea exporturilor spre UE +/- modificarea exporturilor spre FR
septembrie, 2014 – iulie, 2015	+0,7	-250,3	249,6
septembrie, 2014 – decembrie, 2015	-1,6	-93,7	-95,3
ianuarie-iulie, 2015	+2,3	-156,6	-154,3

Calculule efectuate după: datele privind comerțul exterior al RM, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Balanța negativă a comerțului liber cu UE și a pierderilor în urma reducerii exporturilor spre FR s-a creat, în primul rând, pentru o serie de bunuri, care au ajuns sub restricții la export impuse de FR.

Astfel, în perioada septembrie, 2014 – iunie, 2015 (comparativ cu septembrie, 2013-iunie, 2014), exporturile de mere spre FR s-au redus cu 28,3 mln. dolari SUA, iar exporturile spre țările UE au crescut cu doar 0,5 mln. dolari SUA. Creșterea cu 12,9 mln. dolari SUA a exporturilor de mere spre celelalte țări nu a remediat situația și volumul exporturilor de bunuri în toate țările lumii s-a micșorat cu 15,1 mln. dolari SUA. Exporturile de prune în FR s-au redus cu 5,2 mln. dolari SUA, în UE au crescut cu doar 0,6 mln.dolari SUA, iar în alte țări – cu 2,2 mln.dolari SUA, ceea ce a dus la o scădere a volumului total al exporturilor de prune cu 2,4 mln.dolari SUA. Reducerea exporturilor distilatelor de vin, vodcă și lichioruri în FR cu 0,5 mln.dolari SUA a fost însoțită nu de creșterea, ci de micșorarea exporturilor în UE cu 0,8 mln.dolari SUA și cu 14,6 mln.dolari SUA în alte țări.

Exporturile vinului de struguri în FR, care au intrat sub interdicție încă în 2013 și care sunt supuse taxelor vamale din septembrie, 2014, au crescut cu 2,9 mln.dolari SUA, iar în UE, unde vinul din struguri este exportat fără restricții cantitative și fără taxe, doar cu 2,5 mln.dolari SUA. Odată cu reducerea exporturilor de zahăr în FR cu 22,8 mln.dolari SUA, livrările acestuia în țările UE au crescut cu doar 3,4 mln.dolari SUA. Creșterea volumului total al exporturilor de zahăr a fost asigurată, în special, de creșterea exporturilor în celelalte state – cu 23,9 mln.dolari SUA. Griul și porumbul, incluse de FR în lista de mărfuri imposabile, nu reprezintă produse tradiționale, exportate pe piața rusă. În perioadele evaluate, griu și porumb nu a fost exportat în FR. În același timp, exporturile de porumb în țările UE au crescut modest – cu doar 1,8 mln. dolari SUA, iar în celelalte țări acestea s-au redus semnificativ – cu 26,2 mln.dolari SUA, ceea ce a condiționat scăderea volumului total al exporturilor pentru acest produs. Creșterea totală a exporturilor de grâu (cu 6,1 mln. dolari SUA) în principal, a fost determinată de creșterea exporturilor în alte țări (cu 4,6 mln. dolari SUA), și nu în țările UE (cu 1,5 mln. dolari SUA). A avut loc o creștere substanțială a exporturilor în țările UE a semințelor de floarea soarelui (cu 47,3 mln. dolari SUA), în același timp scăzut exportul acestui produs în restul țărilor (cu 65,0 mln. dolari SUA), ce a cauzat reducerea exporturilor de floarea-soarelui (cu 19,1 mln. dolari SUA). Exportul de floarea soarelui în FR s-a efectuat în volume nesemnificative, de aceea o reducere a acestora practic nu a influențat volumul total al exporturilor produsului în cauză.

Dinamica exporturilor unor produse pe grupuri de țări (mln. dolari SUA)

Produse, față de care au fost aplicate taxe vamale și/sau interdicții privind importul în FR	septembrie, 2013- iunie, 2014	septembrie, 2014- iunie, 2015	Creștere/ reducere
Mere - total	37,5	22,4	-15,1
- În țările UE	0,5	0,8	+0,3
- În Federația Rusă	32,1	3,8	-28,3
- În celelalte țări	4,9	17,8	+12,9
Prune - total	5,8	3,4	-2,4
- În țările UE	0,1	0,7	+0,6
- În Federația Rusă	5,2	0,0	-5,2
- În celelalte țări	0,5	2,7	+2,2
Grâu - total	47,2	53,3	+6,1
- În țările UE	13,7	15,2	+1,5
- În Federația Rusă	0,0	0,0	0,0
- În celelalte țări	33,5	38,1	+4,6
Porumb - total	82,6	58,2	-24,4
- În țările UE	36,2	38,0	+1,8
- În Federația Rusă	0,0	0,0	0,0
- În celelalte țări	46,4	20,2	-26,2
Floarea soarelui - total	129,8	110,7	-19,1
- În țările UE	46,7	94,0	+47,3
- În Federația Rusă	3,0	1,6	-1,4
- În celelalte țări	80,1	15,1	-65,0
Zahăr - total	28,6	33,1	+4,5
- În țările UE	5,0	8,4	+3,4
- În Federația Rusă	22,8	0,0	-22,8
- În celelalte țări	0,8	24,7	+23,9
Vinuri din struguri - total	96,2	87,9	-8,3
- În țările UE	23,4	25,9	+2,5
- În Federația Rusă	4,8	7,7	+2,9
- În celelalte țări	68,0	54,3	-13,7
Distilate de vin, rachiu, lichioruri - total	62,8	46,8	-16,0
- În țările UE	4,0	3,2	-0,8
- În Federația Rusă	0,9	0,3	-0,6
- În celelalte țări	57,9	43,3	-14,6

Calculule efectuate după: datele privind comerțul exterior al RM, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Reducerea exporturilor în Federația Rusă a avut un impact negativ asupra bilanțului activității de export, în perioada de funcționare a zonei de comerț liber, instituit între Republica Moldova și țările UE.

În perioada de valabilitate a regimului de comerț liber cu țările UE (din septembrie, 2014, până în iulie, 2015), volumul exporturilor din Moldova s-au redus cu 310,9 mln. dolari SUA, inclusiv în Federația Rusă – cu 250,3 mln. dolari SUA (cu 50,8%), în celelalte țări (cu excepția UE) – cu 61,3 mln. dolari SUA (cu 10,1%). Totodată, exporturile în țările UE au crescut cu doar 0,7 mln. dolari SUA (cu 0,1%).

Dinamica exporturilor pentru perioada septembrie, 2013 - iulie, 2014 și septembrie, 2014 - iulie, 2015

(mln. dolari SUA)

	septembrie, 2013 - iulie, 2014	septembrie, 2014 - iulie, 2015	Modificare	
			mln. dolari SUA	%
Exporturi – total	2255,6	1944,7	-310,9	-13,8
- În țările UE	1157,0	1157,7	+0,7	+0,1
- În Federația Rusă	492,8	242,5	-250,3	-50,8
- În celelalte țări	605,8	544,5	-61,3	-10,1

Calculule efectuate după: datele privind comerțul exterior al RM, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

De remarcat că reducerea exporturilor în a doua jumătate a anului 2014, nu a fost condiționată de situația economică internă. Pe parcursul anului 2014 a fost înregistrată creșterea PIB-ului, creșterea producției agricole și producției industriale.

În a doua jumătate a anului, reducerea exporturilor intervine ca un factor de descurajare asupra ritmului de dezvoltare a economiei. Astfel, în trimestrul III, creșterea PIB-ului a constituit 5,9%. În același timp, contribuția exportului de bunuri în PIB a constituit minus 1,1 puncte procentuale. În trimestrul IV, impactul negativ a crescut – în condițiile de creștere a PIB-ului cu 4,2%, aportul exporturilor a constituit minus 2,1 puncte procentuale.

Influența dinamicii exporturilor de mărfuri la creșterea PIB-ului în anul 2014

	trimestrul 1	trimestrul 2	trimestrul 3	trimestrul 4	An
Creșterea PIB, %	+3,6	+4,2	+5,9	+4,2	+4,6
Influența creșterii/reducerii exporturilor de produse asupra ritmurilor de creștere a PIB-ului, puncte procentuale	+1,3	+3,8	-1,1	-2,1	+0,1

Calculule efectuate după: datele preliminare cu privire la produsul intern brut în anul 2014, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Asfel, primele rezultate ale implementării Acordului de Asociere și funcționării zonei de liber schimb între Moldova și țările UE nu numai că a cauzat o creștere a exporturilor în

țările UE, dar a dus și la o reducere semnificativă a exporturilor în FR, ceea ce a influențat negativ rezultatul general al activităților de export, manifestat în reducerea volumului total al exporturilor:

- Deocamdată, nu s-a produs creșterea scontată a exporturilor în țările UE – creșterea a constituit doar 0,1%, iar pe parcursul a 5 luni din cele 11 evaluate s-a înregistrat o reducere a exporturilor pe piața europeană.
- Principalele cauze ale lipsei progresului în exporturile de produse moldovenești pe piața UE sunt:
 - suprasaturația pieței europene cu produse agroalimentare și creșterea concurenței interne pe fondul aplicării de către Federația Rusă a interdicției la importurile de mai multe tipuri de produse de acest gen din țările UE;
 - indisponibilitatea producătorilor moldoveni, exportatorilor și autorităților publice responsabile de a beneficia de avantajele zonei de liber schimb cu UE din motivul neconformității cerințelor și standardelor europene (calitate, standardizare, norme sanitare și fitosanitare etc.).
- Ca consecință a aplicării de către FR a restricțiilor asupra importului de produse din Moldova, exporturile pe piața rusească s-au redus dublu, acesta fiind factorul determinant pentru reducerea volumului total al exporturilor.

Beneficierea de avantajele celor două zone de comerț liber (cu țările UE și CSI) este împiedicată de nesoluționarea problemelor fundamentale, prima dintre care o reprezintă competitivitatea relativ scăzută a producătorilor moldoveni și a produselor exportate pe piața europeană, care necesită o abordare complexă – măsuri de susținere a producătorilor agricoli, precum și măsuri de tranziție la standardele europene. Cea de-a doua problemă o constituie lipsa de decizii coordonate și reciproc avantajoase cu FR referitor la eliminarea riscurilor pentru partea rusească, asociate participării simultane a Moldovei la zona de liber schimb comercial cu UE și cu FR (în cadrul zonei de liber schimb comercial între țările CSI).

Nesoluționarea problemelor menționate, în viitor, ar putea afecta nu numai oportunitățile de export a Moldovei, dar și de ritmul de dezvoltare a economiei țării în general.

2.3. INVESTIȚII STRĂINE

Semnarea și implementarea Acordului de Asociere a fost și este considerat drept un factor important în creșterea atractivității investiționale a Moldovei și a volumului de investiții străine, care, la rândul său, ar trebui să contribuie la modernizarea economiei, sporirea competitivității produselor moldovenești, creșterea exporturilor, inclusiv în țările UE.

Se putea aștepta că, după semnarea Acordului de Asociere cu țările UE investitorii străini vor manifesta interes investițional sporit pentru economia Moldovei, și ca rezultat se va înregistra creșterea semnificativă a investițiilor.

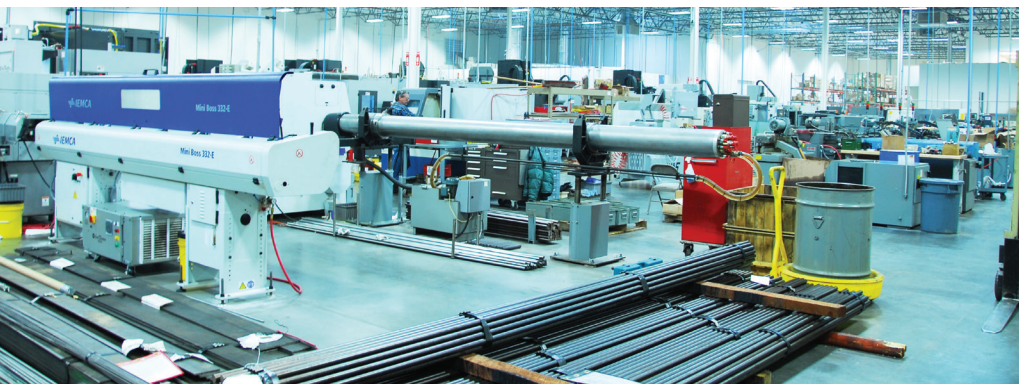
Totuși, schimbări pozitive în rezolvarea problemei privind atractivitatea investițională redusă a Moldovei nu au urmat. Dimpotrivă, mai mulți factori au influențat negativ asupra imaginii investiționale a republicii – creșterea nivelului corupției și destabilizarea sistemului bancar, care nu au contribuit la activizarea investitorilor străini.

În pofida semnării Acordului de Asociere, în Moldova s-a păstrat un climat investițional nefavorabil, iar țara nu a devenit mai atractivă pentru investitorii din străinătate, fapt confirmat prin continuarea tendințelor investiționale negative.

În primul rând, întreprinderile cu capital străin si-au diminuat activitatea investițională.

În anul 2014, activitatea investitorilor străini, la fel ca și în cei 3 ani precedenți, nu a crescut, ci s-a redus. Investițiile, realizate de întreprinderile străine, s-au redus cu 1,7%, iar de întreprinderile mixte (cu participarea capitalului străin) – cu 12,8%.

Dinamica investițiilor în capitalul fix al întreprinderilor cu participarea capitalului străin în perioada 2010-2014

(creștere/descrere comparativ cu anul precedent, %)

	2010	2011	2012	2013	2014
Investițiile întreprinderilor (toate formele de activitate)	+16,7	+9,3	-4,1	+2,3	+2,3
- întreprinderi străine	+14,3	-8,5	-23,3	-5,6	-1,7
- întreprinderi cu capital străin	+18,4	-20,1	-4,1	-19,9	-12,8

Calculule efectuate după: datele privind investițiile în activele materiale pe termen lung în RM, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Reducerea activității investitorilor străini este confirmată și de datele Camerei Înregistrării de Stat a RM. În anul 2014 a continuat reducerea volumului investițiilor în capitalul social al întreprinderilor cu investiții străine. Dacă, în anul 2011, acestea s-au cifrat la 529 mln. lei, în anul 2012 – la 276 mln. lei, în anul 2013 – la 226 mln. lei, în anul 2014 – doar la 153 mln. lei. În anul 2014, comparativ cu anul 2013, investițiile în capitalul social al întreprinderilor cu investiții străine sa redus cu aproximativ 1/3 (cu 32,3%).

Investițiile în capitalul social al întreprinderilor cu investiții străine

INVESTIȚII ÎN CAPITALUL SOCIAL:	2010	2011	2012	2013	2014
- mln. lei	524	529	276	226	153
- creștere/scădere comparativ cu anul precedent (%)	+78,2	+1,0	-47,8	-18,1	-32,3

Sursă: Camera Înregistrării de Stat a RM.

Tendința de reducere a volumului investițiilor întreprinderilor străine și întreprinderilor mixte continuă și în anul 2015. În rezultat, în decurs de un an, din momentul semnării Acordului de Asociere (din semestrul II al anului 2014 până în semestrul I al anului 2015), volumul investițiilor efectuate de întreprinderilor străine, care activează în Moldova, s-a redus cu 17,9%, a întreprinderilor mixte – cu 2,0%.

Dinamica investițiilor în capitalul fix al întreprinderilor străine și al întreprinderilor cu participarea capitalului străin în semestrul II al anului 2014 și I semestru al anului 2015

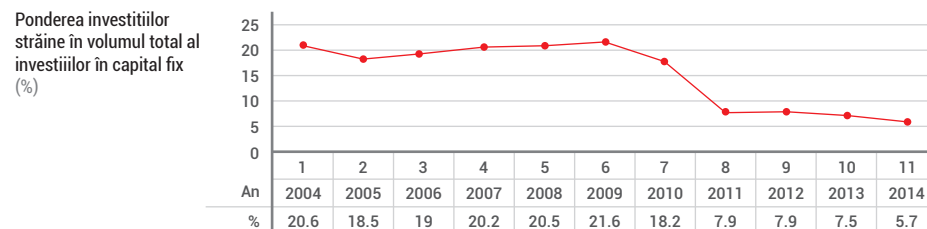
(creștere/descrere comparativ cu perioada similară precedentă, %)

	semestrul II, 2014/ semestrul II, 2013	semestrul I, 2015/ semestrul II, 2014	Semestrul II, 2014/ semestrul I, 2015
Investițiile întreprinderilor:	-2,6	-2,5	-5,0
- întreprinderi străine	-20,8	+3,6	-17,9
- a-întreprinderi cu capital străin	+0,8	-2,8	-2,0

Calculule efectuate după: datele privind investițiile în activele materiale pe termen lung în RM, prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

În al doilea rând, în anul 2014, investitorii străini, au redus considerabil volumul de fonduri destinate finanțării investițiilor.

Volumul mijloacelor, alocate pentru finanțarea investițiilor în capitalul fix de către investitorii străini, în anul 2014, a fost cu 21,9% mai puțin comparativ cu anul 2013. În rezultat, ponderea mijloacelor investitorilor străini în totalul investițiilor s-a redus de la 7,5%, în anul 2013, până la 5,7%, în anul 2014. Niciodată, în ultimii 11 ani, ponderea investițiilor străine în totalul investițiilor nu a fost la un nivel atât de scăzut ca în anul 2014. Menționăm că, în anumite perioade, de exemplu în anii 2007-2009, ea a depășit 20%.

În semestrul I al anului 2015 s-a înregistrat o creștere semnificativă a finanțării investițiilor de către investitorii străini – de 1,5 ori (cu 51,6%). Totodată, un indicator atât de înalt al creșterii este condiționat de o bază foarte modestă pentru comparare – în semestrul I al anului trecut s-a înregistrat o diminuare de mai mult de două ori a finanțării investițiilor de către investitorii străini (cu 53,9%).

În al treilea rând, s-a redus fluxul net al investițiilor străine în economia Moldovei.

În corespundere cu datele balanței de plăți a RM, fluxul net de investiții străine în economia Republicii Moldova, în anul 2014, s-a diminuat, comparativ cu anul 2013, cu 12,2% sau cu 28,9 mln.dolari SUA. În termeni absoluți, fluxul net de investiții a constituit 207,4 mln.dolari SUA, acest indicator fiind mai mic decât medie anuală a fluxului de investiții în ultimii 4 ani (2010-2013).

Fluxul net de investiții străine în economie

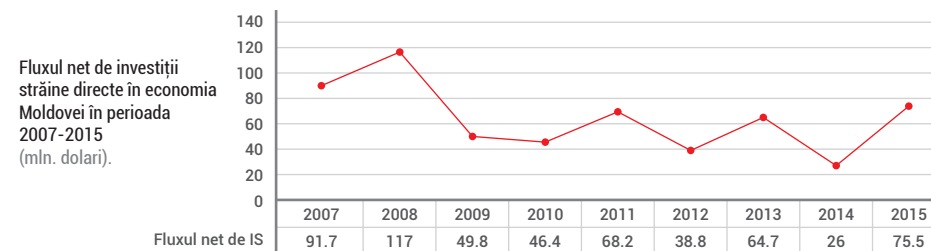
(mln.dolari SUA)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Fluxul net de investiții străine	541,3	711,5	208,3	207,9	288,2	195,1	236,3	207,4
- capital social	227,4	441,7	161,6	157,0	143,9	144,6	160,3	155,4
- venituri reinvestite	112,8	98,7	-11,6	14,6	86,7	-11,0	19,2	60,1
- alte capitaluri	201,1	171,1	58,3	36,4	57,6	61,5	56,8	-8,1

Sursă: Balanța de plăți a RM/Banca Națională a Republicii Moldova.

De remarcat că, în ultimii ani, inclusiv în anul 2014, fluxul de capital străin în economia Moldovei a fost mult mai mic decât în perioada 2007-2008. Comparativ cu anul 2007 (541 mln. dolari SUA), fluxul net de investiții străine, în anul 2014, a fost mai mic de 2,5 ori, iar comparativ cu anul 2008 (711 mln.dolari SUA) – de 3,3 ori.

În trimestrul I al anului 2015, investițiile străine directe în economia națională au crescut aproape de 3 ori comparativ cu perioada similară a anului precedent (75,5 mln.dolari SUA în raport cu 26,9 mln.dolari SUA). Totuși, acest fapt nu reprezintă a substanțială modificare a situației și nu putem vorbi despre o tendință de creștere continuă a investițiilor străine în economia Moldovei. În primul rând, creșterea fluxului de investiții străine directe, în primul trimestru al anului curent, de aproximativ 3 ori a fost precedată de reducerea acestora de 2,5 ori, în trimestrul I al anului 2014. Cu alte cuvinte, o rată mare de creștere a fost determinată de bază mică de comparație. În al doilea rând, valoarea fluxului net de investiții străine, în trimestrul I al anului 2015, a fost mult mai mică decât indicatorii anteriori. Astfel, în trimestrul I al anului 2007, fluxul de investiții străine a constituit 91,7 mln.dolari SUA (de 1,2 ori mai mult decât în primul trimestru al anului 2015), iar în primul trimestru al anului 2008 – 117,0 mln.dolari SUA (de 1,3 ori mai mult).

Anul 2014 și prima jumătate a anului 2015 nu au fost cruciale din punct de vedere al atragerii investițiilor străine nu doar cantitativ – în raport cu volumul de capital străin atras, ci și în expresie calitativă – referitor la condițiile de activitate a investitorilor străini în Republica Moldova.

În anul 2015, investitorii străini (Camera de Comerț a SUA în Moldova, Asociația Businessului European și Asociația Investitorilor Străini) au elaborat și au făcut publice „Recomandările asociațiilor de afaceri în scopul excluderii presiunilor la efectuarea activităților de business”, în care și-au exprimat opinia despre climatul investițional și condițiile de activitate ale investitorilor străini în Moldova. Menționăm, că publicația în cauză a apărut după 6 ani de la lansarea așa-numitei Cărți Albe a investitorilor străini. În ediția actuală se menționează următoarele: „Republica Moldova pierde timp pentru a atrage noi investitori, dar nu depune eforturi pentru a îmbunătăți condițiile de activitate pentru cei care deja activează în Moldova. Problemele variază de la cazuri de expropriere și încălcare a drepturilor de proprietate, de interpretări arbitrare ale legislației fiscale și altor norme legislative în domeniul încasărilor (impozitelor, taxelor vamale etc.) până la încălcarea de către agențiile publice a legislației în domeniul de reglementare a pieței, stabilirea prețurilor etc.” (expunere a autorilor prezentului Raport).⁴

Opinia investitorilor străini pe deplin este confirmată și de recente rezultate ale cercetărilor privind competitivitatea globală a economiilor (Global Competitiveness Index), organizat, anual, de experții Forumului Economic Mondial în colaborare cu organizațiile-partenere locale. În ciuda faptului, că în ultimul an, Moldova a urcat, conform indicelui general al competitivității (indicele global), de pe locul 89 (raportul pentru perioada 2012-2013) până pe locul 82 (raportul pentru perioada 2014-2015), principalele condiții instituționale pentru dezvoltarea mediului de afaceri și de investiții nu s-au îmbunătățit, iar unele s-au înrăutățit dramatic.

Poziția Moldovei s-a redus la indicatorii, care reflectă protecția drepturilor de proprietate (minus 4 poziții), starea sistemului judiciar (minus 3 poziții), povara plăților ilegale și a mitelor (minus 13 poziții) implicarea statului în activitățile de întreprinzător (minus 5 poziții), influența impozitării asupra stimulenților pentru investiții (minus 20 poziții), eficiența politicii anti-monopol (minus 3 poziții). În rezultat, s-a micșorat considerabil credibilitatea politicii promovată de stat (minus 20 poziții).

4 «Recomandările comunității de business pentru eliminarea constrângerilor în desfășurarea afacerilor/ Camera de Comerț Americană din Moldova (AmCham Moldova), Asociația Businessului European (EBA) și Asociația Investitorilor Străini (FIA)». -2015.

Locul Moldovei în topul țărilor privind indicatorii de calitate a instituțiilor

	2012-2013	2014-2015
Protecția drepturilor de proprietate	122	126
Protecția proprietății intelectuale	117	118
Plăți ilegale și mite	103	116
Independența judecătorilor	138	141
Povara reglementărilor de stat	105	110
Eficiența politicii anti-monopol	130	133
Influența impozitării asupra stimulenților pentru investiții	88	108
Încrederea în politică	96	116

Sursă: The Global Competitiveness Report 2014–2015/ World Economic Forum.

Fără a crea condiții normale pentru investitorii străini deja existenți, este imposibil de a spera la atragerea de noi investitori. Obstacolul cel mare în calea soluționării problemelor investiționale ale Moldovei îl reprezintă corupția, sistemul judiciar și bancar-financiar ineficient, sistemul de reglementare a activității de întreprinzător etc., adică domeniile importante ale administrației publice.

Acordul de Asociere conține o serie de prevederi și articole, implementarea cărora ar putea îmbunătăți climatul investițional și care diferă prin gradul de angajamente asumate de Republica Moldova.

Primul grup îl reprezintă problemele ce țin de supremația legii, combaterea corupției și reformarea administrației publice. Acestea sunt expuse doar în calitate de intenții de colaborare între UE și RM, fără obligații directe din partea Moldovei de a implementa standardele și legislația UE.

Al doilea grup îl constituie problemele cu caracter pur economic (dreptul și administrarea corporativă, impozitarea, comerțul, administrarea vamală, servicii financiare etc.). Acestea includ angajamente concrete ale RM privind ajustarea legislației și normelor proprii la standardele europene.

Totuși, fără soluționarea problemelor din primul grup, soluționarea problemelor pur economice nu va aduce rezultatele dorite în ceea ce privește îmbunătățirea substanțială a climatului investițional. Prin urmare, implementarea prevederilor Acordului de Asociere, referitoare la diferite aspecte de îmbunătățire a climatului investițional, nu reprezintă o garanție absolută de creștere a atractivității investiționale a Moldovei și a fluxului de investiții străine. Altfel spus, politica și acțiunile interne pentru îmbunătățirea cardinală a condițiilor pentru creșterea investițiilor străine trebuie „să depășească limitele” angajamentelor Moldovei, indicate în Acordul de Asociere.

Perioada de semnare și începutul implementării Acordului de Asociere nu au fost marcate de îmbunătățirea situației în domeniul atragerii investițiilor străine:

- a scăzut activitatea investițională a întreprinderilor cu capital străin, s-a redus finanțarea investițiilor de către investitorii străini, a scăzut fluxul de investiții străine din străinătate;

- investitorii străini, care activează în Moldova, au declarat public despre condițiile nefavorabile, ce se confirmă prin înrăutățirea unor indicatori care reflectă eficiența condițiilor instituționale, potrivit unui studiu global de competitivitate a economiilor țărilor lumii;
- angajamentele economice ale Republicii Moldova în cadrul Acordului de Asociere și o posibilă realizare a lor cu succes nu garantează îmbunătățirea climatului investițional, deoarece sunt necesare schimbări în alte domenii, altele decât cele economice, (combaterea corupției, reforma administrării publice etc.), cooperarea în care UE nu prevede respectarea de către Moldova a obligațiilor specifice.

2.4. SPRIJINUL FINANCIAR EXTERN

Dezvoltarea cooperării cu UE, în baza Acordului de asociere prevede acordarea Republicii Moldova a unui ajutor financiar. Acestor aspecte le este dedicat un compartiment special al Acordului – „Asistență financiară și dispoziții antifraudă și de control” (titlul VI). Disponibilitatea unor prevederi privind asistența financiară în noul Acord de bază consolidează garanțiile de finanțare externă, pe creșterea cărora contează conducerea Moldovei.

În ultimii ani s-a înregistrat o creștere semnificativă a volumului finanțării externe nu doar din partea UE, dar și a altor donatori – guverne ale unor țări (SUA, Japonia, Suedia, Norvegia ș.a.) și organisme internaționale (Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană pentru Investiții, ONU ș.a.). Resursele externe sub formă de credite și granturi sunt adresate Guvernului, sectorului particular și organizațiilor neguvernamentale. Potrivit ultimelor date oficiale, volum anual de asistență externă, în anul 2013, a constituit circa 5% din PIB (300 mln.euro).

Principalii donatori ai Republicii Moldova sunt UE și organismele financiare europene – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Banca Europeană pentru Investiții. În bugetul total al tuturor proiectelor, implementate în Moldova, în anul 2014, ponderea acestora a constituit mai mult de o jumătate - 57%.

Cea mai mare parte a asistenței externe (circa 70%) sub formă de granturi și credite este încasată la bugetul de stat pentru finanțarea diferitor proiecte, pentru susținerea bugetului și a instituțiilor bugetare.

Ca urmare a majorării asistenței din partea donatorilor pentru bugetul de stat, în anul 2014, s-a produs o dependență pentru finanțarea externă a bugetului. Dacă, în perioada 2012-2013, din sursele externe (granturi și credite) erau finanțate 13% din totalul cheltuielilor bugetului de stat, atunci în 2014 acest indicator a crescut până la 19%. Se prevede că, în anul 2015, finanțarea externă a bugetului se va menține la un nivel destul de înalt, depășind indicele de 17%.

Finanțarea externă a bugetului de stat

(mln. lei)

	2012	2013	2014	2015
Cheltuielile bugetului de stat - total	21675,3	23901,2	29347,9	34660,3
Finanțarea externă:	2828,2	3115,9	5588,4	5944,3
Granturi:	1519,8	1943,9	3919,5	2842,0
- pentru susținerea bugetului	760,1	704,4	1606,5	896,7
- pentru finanțarea proiectelor	708,4	1188,5	2219,1	1930,0
- pentru instituțiile bugetare	51,3	51,0	93,9	15,3
Credite pentru finanțarea proiectelor	1308,4	1172,0	1668,9	3102,3
Finanțarea externă, % din cheltuielile bugetare	13,0	13,0	19,0	17,2

Calculat și alcătuit în baza: Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 156 din 08.04.2015 „Privind angajarea răspunderii asupra proiectului legii bugetului de stat pe anul 2015”; Nota informativă la proiectul de lege a bugetului de stat pe anul 2015, Anexele nr. 3 și nr. 14.

În ultimii ani, cheltuielile bugetare, finanțate din surse proprii, au crescut mai lent decât cele finanțate din surse externe. În anul 2014, finanțarea externă a cheltuielilor bugetare a crescut cu aproximativ 80%, în timp ce finanțarea din sursele proprii – doar cu 15%. Cu alte cuvinte, ritmul de creștere a finanțării externe a fost de 5 ori mai mare decât ritmul de creștere a finanțării din veniturile interne.

Tendința creșterii volumului și ponderii finanțării externe a cheltuielilor bugetare are un caracter dual.

Pe de o parte, atragerea a unor volume tot mai mari a asistenței externe extinde posibilitățile bugetului și ale Guvernului în soluționarea problemelor de dezvoltare socio-economică, în promovarea reformelor în diferite domenii și realizarea proiectelor de modernizare a diferitor sectoare.

Pe de altă parte, a apărut riscul de înlocuire a resurselor proprii prin asistență externă. Acest risc se manifestă deja prin faptul că dezvoltarea mai multor sectoare importante devine tot mai dependentă de finanțarea externă. Totodată, propriile resurse investiționale ale sectoarelor cresc extrem de lent, investițiile străine nu cresc, iar posibilitățile de creștere a finanțării din fondurile proprii ale bugetului de stat rămân destul de limitate.

Astfel, ponderea finanțării externe a agriculturii în cheltuielile bugetului de stat pentru acest sector a atins, în anul 2014, 44%, iar pentru anul 2015 se preconizează creșterea până la 61%. Conform bugetului aprobat, în anul 2015 cheltuielile pentru finanțarea agriculturii, cu acoperire din veniturile bugetare proprii, se vor reduce, iar cele cu acoperire din surse externe vor crește. În rezultat, volumul finanțării externe va depăși volumul finanțării din surse proprii, iar finanțarea agriculturii, mai mult de jumătate va fi finanțată din surse externe prin implementarea proiectelor finanțate din surse externe.

În anul 2014, finanțarea externă a cheltuielilor bugetare pentru transport a atins 49%, a

gospodăriei comunal-locative – 93%, a sectorului energetic – 33%. Se preconizează că, în anul 2015, cheltuielile pentru finanțarea acestor sectoare din sursele proprii vor crește mai puțin decât finanțarea externă, astfel va avea loc o ușoară scădere a ponderii finanțării externe.

În ultimii ani, ponderea surselor externe de finanțare a cheltuielilor bugetului și a cheltuielilor pentru sectoarele importante ale economiei s-a menținut la un nivel foarte înalt. Totuși, atragerea resurselor externe pentru finanțarea cheltuielilor bugetului, deocamdată, nu a asigurat creșterea necesară a propriilor venituri bugetare, datorită cărora ar fi fost posibilă modernizarea autonomă a economiei, a sectoarelor acesteia și promovarea reformelor. Cu alte cuvinte, asistența externă, deocamdată, nu a adus pentru Moldova efecte globale, manifestate prin creșterea capacității de a spori propriile resurse, necesare pentru reformarea economiei și implementarea de reforme.

Cheltuielile bugetului de stat pentru finanțarea unor sectoare ale economiei după surse

(mln. lei)

	2012	2013	2014	2015 (proгноzat)
AGRICULTURA				
Cheltuielile bugetului de stat (fără proiectele cu finanțare din surse externe)	744	771	1122	1019
Proiecte cu finanțare din surse externe	510	589	887	1575
Ponderea finanțării externe în cheltuielile bugetare pe sectoare, %	41	43	44	61
SECTORUL DE TRANSPORT				
Cheltuielile bugetului de stat (fără proiectele cu finanțare din surse externe)	1146	1339	1460	1610
Proiecte cu finanțare din surse externe	540	902	1442	1003
Ponderea finanțării externe în cheltuielile bugetare pe sectoare, %	32	40	49	38
ENERGETICA				
Cheltuielile bugetului de stat (fără proiectele cu finanțare din surse externe)	104	219	112	524
Proiecte cu finanțare din surse externe	67	24	54	104
Ponderea finanțării externe în cheltuielile bugetare pe sectoare, %	39	10	33	16
GOSPODĂRIA COMUNAL-LOCATIVĂ				
Cheltuielile bugetului de stat (fără proiectele cu finanțare din surse externe)	60	59	28	348
Proiecte cu finanțare din surse externe	107	292	399	177
Ponderea finanțării externe în cheltuielile bugetare pe sectoare, %	64	83	93	34

Calculat și alcătuit în baza: Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 156 din 08.04.2015 „Privind angajarea răspunderii asupra proiectului legii bugetului de stat pe anul 2015”; Nota informativă la proiectul de lege a bugetului de stat pe anul 2015.

Economia Moldovei, care beneficiază de un volum tot mai mare de asistență financiară din exterior, nu a creat, deocamdată, propria bază bugetară pentru finanțarea dezvoltării și modernizării. Aceasta demonstrează lipsa de eficacitate a asistenței externe, care nu generează creșterea venituri proprii ale bugetului și a potențialului de resurse al economiei, la general.

Este evident că, chiar dacă a fost semnat Acordul de Asociere cu UE, nu are rost să se conteze în continuare pe o creștere semnificativă a asistenței externe.

Donatorii nu vor majora la infinit finanțarea economiei Moldovei, pentru că scopul lor prevede acordarea de ajutor prin propriile resurse, pentru a asigura țării posibilitatea de a-și

soluționa de sine stătător probleme de bază și a deveni capabilă să-și asigure necesitățile proprii de finanțare.

Dar cel mai important, donatorii nu văd rezultatele, pe care scontau în rezultatul finanțării diferitor proiecte și programe în Republica Moldova.

La începutul anului 2015, șefii misiunilor diplomatice ale țărilor UE și SUA, reprezentanții Băncii Mondiale, ai delegației UE în Moldova și ai altor organisme internaționale au adresat prim-ministrului țării documentul intitulat „NOTE INFORMATIVE din partea partenerilor de dezvoltare ai Moldovei” («BRIEFING BOOK From Development Partners of Moldova»). În acest document sunt expuse aprecieri critice ale politicilor, promovate în diferite domenii, și a stării de lucruri în acestea (sectorul bancar, combaterea corupției, reforma sistemului de pensii, climatul de afaceri, descentralizarea, reforma judiciară etc.), fiind expuse și recomandări concrete de redresare a situației cu indicarea termenelor de implementare.

Plus la aceasta, partenerul extern „marcant” – Fondul Monetar Internațional – nu a încheiat cu Moldova un nou Memorandum după încetarea, în anul 2013, acțiunii acordului precedent. În ultimul raport de monitoring al misiunii FMI (decembrie, 2014) se atrage atenția asupra înrăutățirii situației în sectorul bancar și riscurile înalte de instabilitate financiară, asupra necesității de reanimare a reformelor structurale și de asigurare a stabilității finanțelor publice.

Din cauza nivelului înalt al corupției, a destabilizării pieței valutare și a sistemului bancar în rezultatul scoaterii frauduloase din țară a circa 1 mlrd.dolari SUA în toamna anului 2014 (echivalentul a 13% din PIB), partenerii externi de dezvoltare au început să suspende finanțarea unor programe.

Astfel, Banca Mondială și Uniunea Europeană au înghețat alocarea de fonduri (circa 90 mln. dolari SUA) pentru susținerea bugetului de stat al RM – pentru finanțarea reformei în educației și sfera asistenței sociale, pentru modernizarea sistemului de ocrotire a sănătății, sprijinirea competitivității agriculturii etc. Compania americană „Provocările mileniului”, la finalizarea programului „Compact”, care vizează dezvoltarea infrastructurii drumurilor și a agriculturii, a decis încetarea finanțării programului, în pofida faptului că Guvernul Moldovei conta pe lansarea programului „Compact-2”. În anul 2015 se remarcă neexecutarea bugetului de stat la compartimentul încasare din granturi și credite externe. În ianuarie-iulie, volumul granturilor externe a fost cu 20% mai puțin decât valoarea programată, iar cel al creditelor – cu 45%.

Executarea bugetului de stat la compartimentul încasare din granturi, credite externe și finanțare a proiectelor din surse externe

(% din volumul preconizat)

	2012	2013	2014	2014 ian.-iulie	2015 ian.-iulie
Granturi externe	86,8	90,3	98,6	85,3	80,1
Credite externe	106,0	82,2	92,1	73,5	54,3

Sursă: rapoartele Ministerului Finanțelor al RM cu privire la executarea bugetului de stat.

O confirmare indirectă a vigilenței din partea partenerilor externi o reprezintă scăderea activismului lor în lansarea de noi proiecte în Moldova.

În perioada 2009-2014, cu susținerea financiară a donatorilor, în Moldova au fost lansate 793 de proiecte noi, cu un buget total al 2,9 mlrd.euro. Partenerii externi au manifestat activism în anul 2010, după venire la putere, în Moldova, a forțelor pro-europene. Atunci, bugetul proiectelor relansate a atins maximul istoric (1,1 mlrd.euro). În continuare, plafonul noilor proiecte a fost în scădere, totuși, până în anul 2014, bugetul proiectelor lansate era în creștere.

În anul semnării Acordului de Asociere, comparativ cu anul precedent, donatorii au lansat cel mai mic număr de proiecte (137 proiecte comparative cu 213) și cu un buget mai modest (514 mln.euro comparativ cu 667 mln.euro). Totodată, s-a produs o reducere considerabilă a componentului creditor al finanțării, caracteristic pentru bugetele proiectelor investiționale, de la 431 mln.euro până la 242 mln.euro (cu 189 mln.euro), pe fondul unei creșteri neînsemnate a granturilor – de la 223 mln.euro până la 272 mln.euro (cu 49 mln.euro).

Bugetul total al proiectelor lansate, cu finanțare din surse externe

(mln.euro)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	În total
Bugetul proiectelor lansate:	230	1052	218	230	667	514	2911
- credit	51	350	56	134	431	242	1263
- grant	179	702	160	96	223	272	1633
- fonduri guvernamentale			2		13		15

Sursă: date ale Direcției Asistență Externă din cadrul Cancelariei de Stat a Guvernului RM.

Acordul de Asociere nu prevede careva obligații concrete pentru UE referitor la volumul de asistență financiară, care ar putea fi acordată Moldovei. Asistența financiară va fi alocată în conformitate cu prioritățile coordonate, volumul acesteia va depinde nu doar de necesitățile Republicii Moldova, ci și de progresul înregistrat în realizarea reformelor. Asistența financiară din partea UE va fi coordonată cu alte state-donatoare, organizații donatoare și instituții financiare internaționale. Altfel spus, acordarea de asistență financiară din partea UE va fi mai strâns coordonată cu acțiunile altor donatori, va fi monitorizată cu mai multă atenție și condiționată de rezultatele realizate.

La rândul său, la valorificarea fondurilor din partea UE, Republica Moldova va trebui să întreprindă măsuri pentru prevenirea corupției și fraudelor și, în decurs de 3 ani, să implementeze o serie de articole ale Convenției din 26 iulie, 1995, cu privire la protecția intereselor financiare ale comunităților europene.

Condițiile de acordare a asistenței financiare, expuse în Acordul de Asociere, complică obținerea acesteia de către Moldova, care va fi obligată să execute cerințele formulate – să prevină corupția și fraudele, să apere interesele financiare ale UE, să realizeze rezultate concrete și să asigure o desfășurare eficientă a reformelor. Menționăm că, în anul 2014, comparativ cu 2013, indicele de percepție a corupției în Moldova, potrivit aprecierilor Transparency International, nu s-a modificat (36 puncte), iar comparativ cu anul 2012 (35 puncte) indicele a suferit modificări negative. De aceea **există riscul de reducere a volumului de finanțare a Moldovei din partea UE și a altor donatori, cel puțin, pe termen scurt. În același timp, implementarea Acordului de Asociere, a legislației, normelor, procedurilor și regulilor UE impune necesitatea de extindere a asistenței financiare din partea partenerilor externi de dezvoltare.**

Astfel, situația actuală în domeniul finanțării externe a Republicii Moldova și perspectivele în acest domeniu în contextul implementării Acordului de Asociere se caracterizează în felul următor:

- s-a creat o dependență pronunțată a dezvoltării economice, la general, a sectoarelor importante și a bugetului de stat de finanțarea externă, această dependență fiind însoțită de riscul pasivității proprii și înlocuire a resurselor proprii prin asistență din exterior;
- comunitatea de donatori a atenționat autoritățile Moldovei în privința deficiențelor în promovarea reformelor și în privința situației din mai multe domenii, care arată nemulțumirea lor față de rezultatele obținute de Moldova;
- este posibilă o oarecare reducere a finanțării externe a Moldovei pe termen scurt din cauza problemelor, pe care Moldova nu a reușit să le rezolve prin intermediul reformelor, precum și din cauza politicii și cerințelor UE, ce țin de acordarea de asistență financiară, formulate în Acordul de Asociere.

3. DEZECHILIBRUL COLABORĂRII ECONOMICE CU VESTUL ȘI CU ESTUL ȘI POSIBILITĂȚILE DE DEPĂȘIRE

Se prevedea că semnarea și implementarea Acordului de Asociere va contribui la consolidarea și la dezvoltarea unei cooperări economice strânse cu țările Uniunii Europene, în special în domeniul comerțului și investițiilor. Totodată, s-a scăpat din vedere problema privind soarta de mai departe a colaborării economice dintre Moldova și țările – partenere estice, în primul rând Federația Rusă, aceasta din urmă fiind partenerul comercial de bază al Republicii Moldova, precum și cu organizațiile internaționale ale țărilor din Est – cu CSI, la care Moldova este participantă, și cu Uniunea Economică Eurasiatică.

Entuziasmul pentru ideea de integrare europeană și miza preferențială pe dezvoltare a relațiilor economice cu țările UE au provocat rezultate discutabile. Pe de o parte, deocamdată nu se observă „invazia” produselor moldovenești pe piața europeană și creșterea exporturilor în țările UE, de asemenea, nu a existat un aflus de investiții din aceste țări. Pe de altă parte, sau înrăutățit relațiile economice cu FR. Plus la aceasta, în ultimii ani a avut loc o anumită restrângere a participării Moldovei la activitățile CSI, republica nu a stabilit nici un contact cu Uniunea Economică Eurasiatică, participanți ai căreia au devenit partenerii economici tradiționali din Est ai Moldovei.

În perioada 2013-2015, s-au produs schimbări în clasamentul priorităților de politică externă și de comerț exterior ale Republicii Moldova.

În Programul de activitate a Guvernului RM, aprobat în anul 2013 (adopta pentru o perioadă de 1,5 ani - 2013-2014), s-a constatat ireversibilitatea cursului de integrare a Moldovei în UE. În același timp, în lista partenerilor strategici, în afară de partenerii occidentali – UE, SUA și România, în calitate de stat vecin, – erau indicate Ucraina și federația Rusă. Colaborarea cu țările CSI a fost redusă la promovarea dialogului politic și cooperarea în domeniul liberei circulații a persoanelor, dezvoltarea comerțului, sferei sociale și schimburilor culturale.

În Programul de Activitate al următorului Guvern al RM pentru perioada 2015-2018 (Guvernul a demisionat în iunie, 2015) a fost înregistrată intenția Republicii Moldova de obținere a statutului de țară-candidată la aderare la UE. Totodată, **Federația Rusă a fost exclusă din categoria de parteneri strategici ai Republicii Moldova**. Parteneriatul strategic a fost înlocuit cu formatul de dialog politic cu Rusia „în scopul normalizării relațiilor bilaterale”. Colaborarea cu țările CSI a fost limitată la menținerea de relații cu acestea, mai ales pe segmentul relațiilor comercial-economice cu Belarus și Kazahstan.

Cu alte cuvinte, **cu cât se intensificau „ambitiile europene” ale Guvernelor Moldovei, cu atât mai mult era coborât plafonul colaborării cu Federația Rusă și țările CSI**. „Mișcarea în sus” – de la declararea caracterului ireversibil al integrării europene până la desemnarea drept obiectiv obținerea statutului de țară-candidată. „Mișcarea în jos” – de la parteneriatul strategic cu Rusia și cooperarea multilaterală în cadrul CSI până la dialog cu FR accent pe colaborarea bilaterală doar cu două țări-membre ale CSI.

De fapt, autoritățile RM au acceptat formula incorectă de transformare a politicilor externe și comerțului exterior cu Vestul și cu Estul – cu cât mai intensă este aspirația de a deveni parte a spațiului occidental, cu atât mai mult se depreciază relațiile cu partenerii tradiționali din Est.

Este evident că excluderea Federației Ruse din categoria de parteneri strategici ai Republicii Moldova este legată de înrăutățirea relațiilor bilaterale politice și economice. Rusia este tot mai mult privită ca un stat ce „împiedică” integrarea europeană a Moldovei. În acest caz, o semnificație aparte a avut-o aplicarea de către FR a măsurilor restrictive față de exporturile de produse moldovenești – a interdicțiilor pentru livrarea produselor agroalimentare și mai apoi – a taxelor vamale. Acțiunile respective din partea Federației Ruse au fost întreprinse în ajunul și după semnarea Acordului de Asociere între Moldova și țările UE și introducerea regimului de liber schimb comercial între ele. Cauza o constituie dezacordul autorităților Moldovei de a organiza consultări privind comerțul cu Federația Rusă **în condițiile introducerii regimului de liber schimb comercial între Moldova și țările UE, ceea ce, în primul rând, intensifică riscurile de reexport**. Această problemă s-a agravat după aplicarea de către Rusia a măsurilor de răspuns față de sancțiunile economice din partea UE sub forma interzicerii importurilor din țările UE a mai multor tipuri de produse, în primul rând a celor agroalimentare, care erau, tradițional, livrate și din Republica Moldova.

Până la introducerea de către Federația Rusă a măsurilor restrictive, reexportul a constituit mai mult de 60% din totalul de exporturilor din Moldova pe piața rusească (63,2% în anul 2013). Erau reexportate 97% din legume, 60% caise, vișine, cireșe și piersice, 30% de struguri etc.

Exportul și reexportul din Republica Moldova în Federația Rusă în anul 2013

Denumirea produsului	Export, mln.dolari SUA	Reexport, mln.dolari SUA	Pondere reexporturilor în volumul exporturilor, %
Toate produsele	632,0	399,7	63,2
Produsele de origine vegetală	104,2	37,3	35,8
Legumele	10,8	6,8	97,5
Caisele, vișinele și cireșele, piersicile	21,1	12,7	60,2
Strugurii proaspeți și uscați	12,6	3,8	30,1

Sursă: Alexandru Stratan, Victoria Clipa „Amenințările de securitate ale sectorului agroalimentar în condițiile embargourilor rusești”. <http://ince.md/ro/studii-si-analize/424-ameninrile-de-securitate-ale-sectorului-agroalimentar-n-condiile-embargourilor-ruseti.html>.

În condițiile trecerii Moldovei la regimul de comerț liber cu țările UE și aplicării de către Federația Rusă a măsurilor de răspuns față de sancțiunile economice din partea UE, interdicțiile privind livrarea din Moldova (prin impunerea cu taxe vamale) au afectat grupuri de produse din categoria celor interzise pentru import în FR din țările UE. Este vorba despre carne de bovine, carne de porc, carne și subprodusele alimentare din carne de pasăre, legumele și unele rădăcinoase și tubercule comestibile, merele, perele și gutuile, caisele, vișinele și cireșele, piersicile (inclusiv nectarinele), prunele și porumbarul.

Totuși, pe lângă restricționarea importurilor din Moldova a produselor incluse în lista de produse, interzise pentru import pe teritoriul Rusiei din țările UE, restricțiile (interdicțiile și taxele vamale) au fost introduse și față de alte produse și grupuri de produse moldovenești, exportate pe piața rusească. Acestea au vizat exporturile de cereale, conserve din fructe și legume, făină, vin, semințe de floarea soarelui, zahăr etc.

Este imposibil de explicat restricționarea de către partea rusă a importurilor de produse din Moldova doar prin ripostare față de riscurile reexporturilor în FR a produselor europene ca fiind produse moldovenești. Problema are un caracter mai vast și fundamental. Ea provine din faptul că Republica Moldova, semnând Acordul de Asociere cu țările UE, a devenit membră a două mari zone de liber schimb comercial, reprezentate prin piețele țărilor CSI (circa 280 mln. de persoane-consumatori) și cele ale Uniunii Europene (mai mult de 500 mln. de persoane-consumatori). Moldova, în calitate de țară-membră a CSI și parte a Acordului privind zona de liber schimb comercial a țărilor CSI, are mai multe obligații, legate de realizarea activităților de comerț exterior, ce țin de reglementarea tehnică, standarde, reguli de identificare a țărilor de proveniență, norme sanitare și fitotehnice, administrare vamală etc. Crearea zonei de liber schimb comercial cu țările UE este și ea condiționată de angajamentele asumate în domeniul activității de comerț exterior, pe care și le-a asumat Republica Moldova. **Problema constă în coordonarea unor astfel de angajamente ale Moldovei în calitate de participantă la CSI și în calitate de parte a Acordului de Asociere cu țările UE.**

Principalele angajamente ale Republicii Moldova, legate de comerțul exterior, în cadrul Acordului de Asociere cu țările UE și Acorduri cu țările CSI

Domeniul angajamentelor RM	Acordul de Asociere cu UE	Acordul privind zona de liber schimb comercial a țărilor CSI (SLSC) și alte acorduri în cadrul CSI
Regulile de determinare a țării de proveniență a produselor	Protocolul II la prezentul Acord „Cu privire la determinarea concepției „produselor ce provin din statele-părți” și a metodelor de colaborare administrativă Titlul II Determinarea concepției „produselor ce provin din statele-părți” Titlul V Confirmarea provenienței produsului	Art. 4 SLSC. Identificarea țării de proveniență a produselor Acordul cu privire la Regulile de identificare a țării de proveniență a produselor din 24 septembrie, 1993 Acordul cu privire la regulile de identificare a țării de proveniență a produselor în Comunitatea Statelor Independente din 20 noiembrie, 2009
Reglementarea tehnică, standarde, aprecierea conformității	Capitolul 3. Barierele tehnice în comerț, standardizare. Metrologie, acreditate și aprecierea conformității: Art. 172 Colaborarea tehnică Art. 173 Apropierea sistemelor de reglementare tehnică, a standardelor și a aprecierii conformității Art. 174 Acordul cu privire la aprecierea conformității și acceptabilității produselor industriale Art. 175 Marcarea și etichetarea	Acordul cu privire la barierele tehnice în zona de liber schimb comercial din 20 iunie, 2000 Acordul cu privire la promovarea unei politici coordonate în domeniul standardizării, metrologiei și certificării din 13 martie, 1992 Acordul cu privire la prevenirea și combaterea folosirii de mărci comerciale false și indicații geografice false din 4 iunie, 1999
Măsuri sanitare și fitosanitare	Cap. 4. Măsuri sanitare și fitosanitare: Art. 181 Apropiere treptată Art. 182 Recunoașterea, în scopuri comerciale, a sănătății animalelor și a statutului de organism nociv și condiții regionale Art. 183 Recunoașterea echivalenței Art. 187 Modalitatea de obținere a certificatului Art. 188 Verificarea Art. 191 Subcomitetul sanitar și fitosanitar	Art. 12 SLSC. Măsuri sanitare și fitosanitare Acordul cu privire la colaborare în probleme de carantină a plantelor din 13 noiembrie, 1992 Acordul cu privire la aplicarea normelor, regulilor și cerințelor tehnice, medicale, farmaceutice, sanitare, veterinare și fitosanitare față de produsele, importate în statele-participante ale Comunității Statelor Independente din 28 sept., 2001
Administrare vamală	Cap. 5. Probleme vamale și facilitarea comerțului: Art. 193 Legislație și proceduri Art. 197 Colaborare vamală Art. 200 Subcomitetul vamal Art. 201 Apropierea legislației vamale	Acordul cu privire la modalitatea de perfectare vamală și control vamal al produselor, transportate între statele-participante ale Acordului cu privire la crearea zonei de liber schimb comercial din 8 octombrie, 1999 Acordul cu privire la colaborare și asistență reciprocă în problemele vamale din 15 aprilie, 1994

Acordul cu privire la zona de comerț liber a țărilor CSI și Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu țările UE admit participarea uneia dintre părți (în cazul dat – a Republicii Moldova) la alte zone de comerț liber și crearea de noi zone de comerț liber. Totuși, în astfel de condiții, ambele acorduri constată **necesitatea** efectuării consultărilor reciproce **la încheierea de noi acorduri cu privire la comerțul liber cu țările terțe pentru excluderea contradicțiilor**.

Este de notat faptul că în Acordul cu privire la zona de liber schimb comercial a țărilor CSI este indicat că acesta nu împiedică Părțile să participe la alte zone de liber schimb comercial (articolul 18, al. 1). Totuși, în cazul în care o eventuală participare de acest fel „afectează negativ comerțul reciproc, ...Părțile se consultă în scopul elaborării și adoptării de măsuri, menite să restabilească comerțul reciproc” (articolul 18, al. 4). La fel, „dacă una dintre Părți va considera că o altă Parte nu-și onorează obligațiile... și o atare neexecutare a obligațiilor afectează sau amenință să afecteze interesele economice ale primei Părți, ambele Părți organizează consultații în scopul eliminării contradicțiilor apărute (articolul 19, al. 2).

Norme similare se conțin și în Acordul de Asociere a Moldovei cu țările UE. Acesta „nu exclude menținerea sau instituirea... altor zone de liber schimb... în măsura în care acestea nu contravin regimului comercial prevăzut de prezentul acord” (articolul 157, al. 1). Privitor la problemele ce țin de crearea altor zone de liber schimb Părțile trebuie să organizeze consultații reciproce (articolul 157, al. 2).

Partea rusă a propus organizarea consultațiilor necesare înainte de semnarea de către Moldova a Acordului de Asociere. Dar această propunere nu a fost acceptată de către partea moldovenească.

În acest context, merită atenție **poziția Ucrainei**, care concomitent cu Republica Moldova a semnat Acordul de asociere cu UE, dar a «amânat» termenul de creare a zonei de comerț liber cu aceste țări, până la 1 ianuarie 2016. În pofida contradicțiilor politice pe care le are acest stat cu Federația Rusă, autoritățile ucrainene poartă negocieri cu reprezentanții FR și ai Uniunii Europene pe marginea problemelor ce țin de crearea zonei de liber schimb comercial cu țările UE. Principalele domenii de negociere sunt colaborarea vamală, regulile de identificare a țării de proveniență a produselor, normele sanitare și fitosanitare, reglementarea tehnică. Părțile încearcă să excludă contradicțiile în aceste domenii, legate de participarea simultană a Ucrainei la zona de liber schimb comercial cu partenerii estici și cei vestici. În cazul eșuării negocierilor, partea rusească intenționează să aplice interdicție la livrările de produse agricole din Ucraina, similară cu cea aplicată față de produsele alimentare din țările UE, precum și pentru a reveni la modul cel mai favorizat în comerțul reciproc, adică la perceperea taxelor de import pentru mărfurile ucrainene.

Renunțând la organizarea unor astfel de negocieri și consultații, Moldova suportă pierderi în urma aplicării de către Federația Rusă a măsurilor restrictive în comerț. În anul 2014, exporturile în FR s-au redus cu 208 mln.dolari SUA, iar în perioada ianuarie-iulie, 2015 – cu încă 157 mln.dolari SUA. De fapt, Moldova pierde piața rusească, fără î-și crește exporturile pe piața statelor UE. Pentru remedierea situației **este nevoie de lansarea de consultații în format bilateral (Moldova și Rusia) sau trilateral (Moldova, Rusia și UE) pentru cele mai vulnerabile probleme** și alte domenii, în special sectorul energetic.

Un gest greșit este și reducerea participării Moldovei la activitățile comune ale țărilor CSI. În ultimii ani, **mai multe acorduri și hotărâri ale țărilor CSI fie că nu au fost semnate de**

Moldova, fie că au fost semnate cu rezerve, ce limitează participarea republicii la acordurile colective.

Astfel, Republica Moldova nu participă la acordurile țărilor CSI cu privire la formarea pieței comune a energiei electrice (2007), la organizarea schimbului interstat de informație și formarea bazelor de date ale dreptului de autor și drepturilor conexe (2009), la crearea infrastructurii informaționale pentru activitățile inovaționale (2011), la colaborare în domeniul asigurării securității informaționale (2013), la cooperarea informațională în domeniul asigurării securității în transport (2014), la concepția de formare și dezvoltare a sistemului interstat de formare, recalificare și perfecționare a cadrelor în sfera proprietății intelectuale (2015) ș.a. Cu rezerve, reprezentanții Moldovei au semnat acordurile de colaborare în crearea, utilizarea și dezvoltarea rețelei interstatale de centre informaționale de marketing pentru promovarea mărfurilor și serviciilor pe piețele naționale (2010), de colaborare în crearea de sisteme naționale compatibile de telemedicină și dezvoltarea și utilizarea lor ulterioară (2010), cu privire la Strategia de dezvoltare economică a Comunității Statelor Independente în perioada de până în anul 2020 (2008) ș.a.

Diminuarea participării Moldovei la activitățile colective ale țărilor CSI în diferite sectoare ale economiei este condiționată, în special, prin faptul că autoritățile republicii mizează pe dezvoltarea unei colaborări strânse cu țările UE. Cu toate acestea, acest lucru provoacă un dezechilibru în relațiile economice cu parteneri estici și cei vestici, creând dezavantaje și pentru business, și pentru populație, cu atât mai mult acest lucru nu contribuie la dezvoltarea potențialului economic al Moldovei.

Din păcate, acest dezechilibru se poate intensifica datorită faptului că mai multe țări ale CSI au trecut la o nouă treaptă, mai avansată, de integrare economică și au alcătuit Uniunea Economică Eurasiatică (UEEA având în componența sa Federația Rusă, Republica Belarus, Republica Kazahstan, Republica Armenia, Republica Kârgâză). Se schimbă formatul relațiilor acestor state cu alte țări CSI, care nu participă la UEEA, inclusiv Republica Moldova.

O parte din competențele țărilor-membre ale UEEA au fost delegate organelor supranaționale create ale UEEA (Consiliul Economic Suprem Eurasiatic, Consiliul Economic Interguvernamental, Comisia Economică, Curtea UEEA). În primul rând, acest lucru ține de competențele în domeniul reglementării comerțului exterior. Are loc formarea cadrului legislativ-normativ unic, a regulilor, normelor și procedurilor, care reglementează nu doar relațiile dintre țările-participante ale UEEA, ci și relațiile acestora cu țările terțe. Astfel, a fost aprobată Lista unică a mărfurilor, față de care se aplică măsurile de reglementare non-tarifară în comerțul cu țările terțe și Regulamentul privind modul de importare și (sau) exportare a acestor mărfuri, Protocolul privind aplicarea măsurilor speciale și protecție, anti-dumping și de compensare în raport cu țările terțe, Normele unice de identificare a țării de proveniență a produselor, Protocolul cu privire la reglementarea tehnică, Cerințele epidemiologice și igienice unice față de produsele care fac obiectul supravegherii (controlului) sanitar-epidemiologice etc.

Astfel, **dezvoltarea relațiilor economice ale Moldovei cu țările UEEA vor fi tot mai mult influențate de normele și regulile unice ale țărilor UEEA, menite să reglementeze comerțul și alte sectoare, care nu se vor armoniza întotdeauna cu standardele țărilor UE, pe care Moldova s-a angajat să le implementeze în conformitate cu Acordul de Asociere.**

De aceea Moldova **trebuie, cel puțin, să se stabilească contacte complexe cu autoritățile competente ale UEEA**, lucru care, deocamdată, nu s-a făcut. Menționăm că, în astfel de cazuri, mai multe state au semnat acorduri corespunzătoare cu Comisia Economică Eurasiatică. Astfel, în anul 2012, a fost semnat Memorandumul despre cooperare în probleme de comerț între Comisia Economică Eurasiatică și cabinetul de miniștri al Ucrainei, precum și Memorandumuri între Comisia Economică Eurasiatică și Ministerul Comerțului al Republicii Populare Chineze privind la colaborarea în probleme de comerț și privitor la colaborare în domeniul aplicării măsurilor speciale de protecție, anti-dumping și de compensare. În anul 2015, Comisia Economică Eurasiatică a semnat Memorandumul de colaborare cu Guvernul Mongoliei și Memorandumul de înțelegere cu Guvernul Republicii Chile. Memorandumuri de acest tip au semnat, până la aderarea lor la Uniunea Economică Eurasiatică, guvernele Armeniei și Kîrgîzstanului.

Semnarea și punerea în aplicare a Acordului de Asociere cu țările UE și crearea zonei de liber schimb comercial cu acestea, deocamdată, nu a adus Moldovei rezultatele scontate. În perioada care a trecut din momentul semnării Acordului nu au crescut volumele investițiilor străine, a exporturilor, a asistenței financiare din partea donatorilor, nu s-a ameliorat mediul de afaceri și sistemul de administrare publică. În același timp, sau deteriorat relațiile cu cel mai mare partener economic – Federația Rusă, se reduce cooperarea Moldovei în cadrul CSI și absolut nu este clar ce impact asupra economiei Moldovei va avea crearea și dezvoltarea uniunii economice Eurasiatice **Există riscul real de creștere a pierderilor economice în rezultatul lipsei de rezultate pozitive ale integrării economice cu țările UE și obținerea de rezultate negative în urma reducerii relațiilor economice cu partenerii tradiționali din Est, care aprofundează integrarea reciprocă.**

Pentru prevenirea riscurilor economice și neadmiterea pierderilor, pentru depășirea contradicțiilor existente între obligațiile Moldovei în cadrul Acordului de Asociere cu UE și obligațiile asumate în cadrul CSI, pentru neadmiterea apariției unor neconformități, legate de activitatea și politica economică a UEEA, Republica Moldova trebuie să-și revizuiască formatul relațiilor sale cu partenerii vestici și cei estici.

În acest scop, în termen scurt, este recomandabil să se întreprindă **următoarele acțiuni de bază:**

- desfășurarea unei expertize în scopul determinării conformității Acordului de Asociere (a dispozițiilor Titlului 4, "Cooperare economică și alte tipuri de cooperare sectorială" și ale Titlului 5, "Comerț și aspecte legate de comerț", a Anexelor și Protocoalelor corespunzătoare) cu acordurile bilaterale și multilaterale, semnate anterior cu partenerii estici;
- elaborarea, în baza rezultatelor expertizei, a unui document de justificare a aplicării unui moratoriu la implementarea titlurilor indicate ale Acordului în scopul armonizării noilor angajamente și a celor asumate anterior în cadrul colaborării bilaterale și multilaterale cu partenerii estici, precum și în scopul minimalizării riscurilor economice din Republica Moldova, legate de condițiile și potențialul intern pentru implementarea Acordului;
- organizarea de negocieri cu UE (în cadrul Consiliului de Asociere) cu privire la oportunitatea și necesitatea introducerii unui moratoriu privind punerea în aplicare a Titlului 4 și a Titlului 5 ale Acordului, a Anexelor și Protocolurilor corespunzătoare;
- instituirea unei comisii trilaterale (Moldova, UE, Rusia) pentru rezolvarea problemelor legate de implementarea de către Moldova a Titlului 4 și a Titlului 5 ale Acordului de Asociere, și excluderea incoerențelor cu acordurile semnate anterior cu partenerii estici, cu anumite acorduri ale țărilor UEEA, precum și pentru corectarea prevederilor Acordului ținând cont de condițiile economice ale implementării acestuia și de interesele Republicii Moldova;
- elaborarea de către comisia trilaterală a unei decizii motivate referitor la implementarea dispozițiilor Titlului 4 și ale Titlului 5 ale Acordului de Asociere (introducerea de amendamente, amânarea termenului de implementare, retragerea capitolelor indicate din textul Acordului etc.) și realizarea procedurilor corespunzătoare pentru aprobarea deciziei;
- semnarea Memorandumului privind colaborarea în domeniul comerțului cu Comisia Economică Eurasiatică.

Sunt posibile și alte variante pentru realizarea unei colaborări economice mai echilibrate cu partenerii estici și cei vestici, reieșind din scopurile de dezvoltare eficientă a economiei Moldovei și de protecție a intereselor economice naționale.

Din această perspectivă, prezintă interes **experiența Armeniei**, care nu a semnat Acordul de Asociere c UE și a aderat la Uniunea Economică Eurasiatică. În același timp, Armenia și-a păstrat nu doar statutul de participantă la programul „Parteneriatul Estic”, ci și a încheiat cu UE un acord cu privire la dezvoltarea de mai departe a colaborării.

În noiembrie, 2013, a fost adoptată Declarația comună a Republicii Armenia și a Uniunii Europene. Uniunea Europeană și Armenia au constatat încheierea negocierilor pe marginea Acordului de Asociere, inclusiv crearea unei zone de comerț profund și complex. Totuși, părțile nu îl parafează din cauza semnării de către Armenia a unor noi angajamente internaționale în rezultatul aderării la UEEA.

Potrivit Declarației comune, UE și Armenia au convenit asupra continuării dezvoltării colaborării, orientate spre perfecționarea institutelor democratice și a sistemului judiciar, consolidarea drepturilor omului și a supremației legii, administrarea eficientă, combaterea corupției, consolidarea societății civile, îmbunătățirea climatului de afaceri pentru comerț și investiții, pentru realizarea durabilă a parteneriatului și extinderea colaborării de profil (Vilnius, 29 noiembrie, 2013). Armenia și UE au reluat negocierile în cadrul noului acord, în care vor fi păstrate la maximum toate normele Acordului de Asociere, care nu contravin calității de membru a țării în Uniunea Economică Eurasiatică (UEEA). În prezent, are loc elaborarea unui nou document, UE continuând, în Armenia, realizarea programului de asistență la dezvoltarea sectorului privat, reformarea sistemului judiciar, la modernizarea institutelor publice etc.

Pentru orice variantă de ajustarea a relațiilor cu partenerii vestici și estici, Republica Moldova trebuie să renunțe la contrapunerea colaborării cu țările UE sau a colaborării cu țările din Est prin asocierea acestora și găsirea formulei optime de „intercalare” a intereselor economice naționale și a economiei proprii în marile spații economice ale Occidentului și Estului.

ÎNCHEIERE

Acordul de Asociere între Republica Moldova și țările Uniunii Europene, semnat și implementat deja mai bine de un an, este caracterizat de următoare deosebiri principale față de fostul Acord de parteneriat și colaborare:

- Republica Moldova și-a asumat angajamente directe de armonizare a legislației naționale cu legislația UE, de implementare a sute de directive, regulamente, decizii, regulamente, dispoziții, recomandări ale organelor de conducere ale UE;
- Republica Moldova și țările UE trec la I treaptă a integrării economice și creează zona de comerț liber.

Formula Acordului: integrare politică plus integrare economică. Partea de bază a Acordului de Asociere și partea de bază a angajamentelor Moldovei vizează economia și comerțul.

Se preconiza că, în urma integrării economice cu UE prin implementarea Acordului și funcționării zonei de comerț liber, Republica Moldova va înregistra efecte economice pozitive, exprimate prin creșterea PIB-ului, veniturii național, exporturilor, importurilor, salariilor și reducerea inflației. Problemele economice interne ale Moldovei, care este cea mai săracă țară din Europa, promovează pe prim plan obiectivele ce țin de sporirea exporturilor, de atragerea investițiilor străine și obținerea asistenței financiare externe. Soluționarea cu succes a acestor sarcini este asociată cu implementarea Acordului de Asociere.

Totuși, primele rezultate ale implementării Acordului și funcționării Zonei de Liber Schimb sunt o dovadă a faptului că principalele așteptări economice au eșuat:

- Volumul exporturilor în țările UE, practic, nu a crescut, iar volumul total al exporturilor a scăzut;
- A scăzut activitatea investitorilor străini deja aflați în Moldova, nu s-a produs o creștere considerabilă a fluxului de investiții străine;
- Asistența financiară externă este caracterizată prin instabilitate și depinde de rezultatele politicii economice interne, volumele finanțării externe a cheltuielilor bugetare s-au dovedit a fi sub nivelul planificat.

Principalele rezultate negative ale semnării Acordului de Asociere cu UE, care au o importanță strategică pentru dezvoltarea economică a Moldovei, au fost: pierderea pieței rusești, degradarea relațiilor economice cu Federația Rusă și reducerea cooperării economice în cadrul CSI. Moldova se transformă într-o țară a colaborării economice externe unidirecționale, astfel reducându-și cu mult posibilitățile de dezvoltare a economiei proprii.

Pentru depășirea dezechilibrului apărut în relațiile Moldovei cu Vestul și Estul, care amenință prin riscuri majore creșterea pierderilor economice în viitor, sunt necesare măsuri adecvate. În primul rând, acestea presupun organizarea de consultări cu UE și FR în problemele economiei și comerțului, existente în Acordul de Asociere, și elaborarea unor

soluții reciproc acceptabile, care ar exclude toate contradicțiile și divergențele. Acest lucru va permite Republicii Moldova să restabilească echilibrul colaborării eficiente cu spațiile economice din vest și din est, ceea ce corespunde intereselor economice naționale.